

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra kulturních a náboženských studií

**Znaky utopické biopolitiky napříč totalitárními
režimy**

Bakalářská práce

Autor: Zuzana Ferklová

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Vedoucí práce: **Mgr. Veronika Halamová**

Hradec Králové 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Zuzana Ferklová

Studium: P14P0854

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Znaky utopické biopolitiky napříč totalitárními režimy**

Název bakalářské práce AJ: Characteristics of utopian biopolitics across the totalitarian regimes

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Totalitární režimy 20. století vykazují společné znaky napříč idoelogickým zaměřením, což se týká i biopolitiky, která se měla stát nástrojem upevnění moci a zajištění "lepší budoucnosti". Tato bakalářská práce bude popisovat, analyzovat a porovnávat znaky biopolitiky vybraných totalitních režimů 20. století.

BEILHARZ, P. Between totalitarianism and postmodernity. Cambridge, Mass: MIT Press, 1992.

REID, J. The biopolitics of the war on terror. Manchester: Manchester University Press 2006.

GEYER, M.; FITZPATRICK, S. Za obzor totalitarismu. Praha: Academia, 2012. HUGHES, M. Hitlerovo

Německo: život v období třetí říše. Praha: Columbus, 2002. GOTZ, A. Hitlerův národní stát:

loupění, rasová válka a nacionální socialismus. Praha: Argo, 2007.

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Halamová

Oponent: Mgr. Jan Hojda, Th.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 30. 11. 2017

.....
Vlastnoruční podpis

Anotace

FERKLOVÁ, Zuzana. *Znaky utopické biopolitiky napříč totalitárními režimy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 50 stran. Bakalářská práce.

Totalitární režimy 20. století vykazují společné znaky napříč ideologickým zaměřením, což se týká i biopolitiky, která se měla stát nástrojem upevnění moci a zajištění „lepší“ budoucnosti. Tato bakalářská práce bude popisovat, analyzovat a porovnávat znaky biopolitiky čtyř vybraných totalitárních režimů 20. století (nacistického Německa, Sovětského svazu, Čínské lidové republiky a Korejské lidově demokratické republiky) a zároveň bude poukazovat na to, jak tato totalitární biopolitika zasahuje do životů lidí žijících v totalitárních společnostech. V závěru se pak bude práce zabývat danou problematikou z pohledu studijního oboru Transkulturní komunikace.

Klíčová slova: biopolitika, totalitární režimy, totalitarismus, totalitární ideologie, nacistické Německo, Sovětský svaz, Čínská lidová republika, Korejská lidově demokratická republika

Annotation

FERKLOVÁ, Zuzana. *Characteristics of utopian biopolitics across the totalitarian regimes*. Hradec Kralove: Faculty of Education, University of Hradec Kralove, 2017. 50 pages. Bachelor thesis.

Totalitarian regimes of the 20th century show common features across the ideological focus, which also applies to biopolitics, which has become a tool for consolidating power and providing a "better" future. This bachelor thesis will describe, analyze and compare the biopolitical features of four selected totalitarian regimes of the 20th century (Nazi Germany, The Soviet Union, The Chinese People's Republic and The Democratic People's Republic of Korea) and will point out how this totalitarian biopolitics interferes with the lives of people living in totalitarian societies. In conclusion, the thesis will deal with the given issue from the point of view of the study branch of Transcultural Communication.

Key words: biopolitics, totalitarian regimes, totalitarianism, totalitarian ideology, Nazi Germany, The Soviet Union, The People's Republic of China, The Democratic People's Republic of Korea

Obsah

Úvod	7
1. Ideologie v totalitárních režimech.....	11
1.1. Vznik ideologie jako vědy a její následný vývoj	11
1.2. Úloha ideologie v totalitárních režimech a její vliv na člověka.....	13
1.3. Teror a masové násilí jako pomocná síla ideologie k získání nadvlády nad společností	14
2. Utopická biopolitika.....	17
2.1. Touha po homogenitě společnosti a vytvoření kategorie „životů nehodných žití“	17
2.1.1. Plánované deportace	18
2.1.2. Tábory.....	20
2.1.3. Umělé hladomory	28
2.1.4. Obětí režimu se může stát každý	29
2.2. Snaha o kontrolu reprodukce společnosti	31
2.2.1. Komparace reprodukční politiky v nacistickém Německu a Sovětském svazu.....	31
2.2.2. Reprodukční politika v Čínské lidové republice	41
3. Pohled na problematiku z perspektivy Transkulturní komunikace	43
Závěr.....	46
Seznam použité literatury a pramenů	48

Úvod

Ve 20. a následujícím 21. století dochází k velkému rozvoji biologie a medicíny. Nové poznatky těchto věd mají vliv i na to, jak chápeme náš lidský život a jak ho interpretujeme. Díky těmto vědomostem jsme schopni do určité míry ovlivňovat život člověka, dokážeme ho vyléčit, prodloužit jeho život, zasahovat do jeho reprodukce... Život člověka se již nejeví tak nepřístupně, neinterpretujeme život a smrt skrze osudovost a nahodilost, naopak život se stává něčím, co můžeme kontrolovat a ovlivňovat skrze vědění a moc. Tento fakt má za následek to, že se lidský život¹ stává politickým jevem, předmětem strategického zájmu států a politiků, proto následně dochází i ke vzniku nových forem vládnutí.²

V reakci na vnímání člověka jako „živočicha v politice“ vznikají nové termíny popisující tuto skutečnost. Mezi tyto pojmy patří: biomoc, biopolitka, anatomopolitika atd... Termín biomoc označuje vstup lidského života a jeho mechanismů do politické sféry a s tímto vstupem související snahu získat moc nad lidským životem. Lidské tělo se tak stává objektem moci. Biomoc se vyvíjela ve dvou vzájemně propojených odvětvích. První se soustředila na lidské tělo ve smyslu zdokonalování a zvyšování jeho schopností. Foucault tuto oblast nazývá jako anatomopolitiku lidského těla. Druhá se zaměřila na lidské biologické procesy a byla nazvána jako biopolitika.³

Biopolitiku tedy můžeme definovat jako oblast, v níž dochází k propojení biologie s politikou. Řadí se do praktické politiky. Předmětem jejího zájmu je lidská populace. Nesoustřeďuje se na jedince, na jedno tělo, ale zajímá ji souhrn jednotlivých těl, která tvoří lidskou populaci. Zaměřuje se na biologické procesy populace jako je plodnost, porodnost, úmrtnost, zdravotní stav, délka trvání života, dlouhověkost apod. Tyto biologické procesy jsou pak v rámci biopolitiky kontrolovány, ovlivňovány a regulovány.⁴

¹ ve smyslu biologickém, tedy život jako souhrn biologických procesů

² Srov. ŠLESINGEROVÁ, E. *Imaginace genů*. 1. vyd. Praha-Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou, 2014, s. 44-58.

³ Srov. ŠLESINGEROVÁ, E. *Imaginace genů*. 1. vyd. Praha-Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou, 2014, s. 48-49.

⁴ Srov. ŠLESINGEROVÁ, E. *Imaginace genů*. 1. vyd. Praha-Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou, 2014, s. 48-49 ; Srov. VODIČKA, V. *Kritika liberálního rozumu: Governementalita Michela Foucaulta*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 104-105, 107-108.

V současnosti existuje několik teorií biopolitiky popisujících různé koncepce států, jejich politiku a společnost. Zabývají se jak společnostmi rané modernity, kam patří koloniální či nacistické způsoby správy populace, tak i biopolitickými podobami současné správy populace v moderních státech. Biopolitika se dnes také využívá k interpretacím různých novodobých jevů, mezi které patří např. válka s terorismem, výzkum kmenových buněk, dárcovství spermií a vajíček, fenomén náhradního mateřství a další.⁵

Ve své práci se budu zabývat pouze jedním typem biopolitiky a to biopolitikou totalitárních režimů, která vykazuje určité specifické znaky. Tyto specifické znaky jsem stanovila na základě srovnání několika vybraných totalitárních režimů, zejména pak nacistického Německa, Sovětského svazu, Čínské lidové republiky a Korejské lidové demokratické republiky. Celkově můžeme tuto biopolitiku totalitárních režimů označit za utopickou, protože se měla stát nástrojem k vytvoření ideální, utopické společnosti, měla zajistit „lepší budoucnost“ a také upevnit moc režimu. Cílem této práce nebude jen popsat, analyzovat a porovnat znaky biopolitiky těchto čtyř vybraných režimů. Zároveň se bude zaměřovat i na to, jak tato totalitární biopolitika zasahuje do životů lidí patřících do různých společenských struktur.

Totalitární režimy by těžko prosazovaly své utopické fantazie bez využití masového násilí a ideologického nátlaku. Právě ideologie a brutální násilí vytváří vhodnou půdu pro vznik a fungování totalitární biopolitiky. Problematikou totalitních ideologií se zabývám v první kapitole této práce. Nejprve se snažím stručně naznačit vývoj definic a různých pojetí ideologie od jejího vzniku až po současnost. Poté se zaměřuji pouze na ideologie vznikající v totalitárních režimech. Pokouším se popsat, jakou roli v nich sehrávají, a také jaký vliv mají na člověka, na jeho vnímání, myšlení a pohled na svět. V závěru této kapitoly se zabývám otázkami teroru a masového násilí v totalitárních režimech. Teror a s ním spojené násilí zde popisují jako jakousi pomocnou sílu ideologie, která ji napomáhá prosazovat utopické cíle režimu.

V následující kapitole se věnuji utopické biopolitice totalitárních režimů a popisují její společné znaky. Prvním z nich je touha totalitárních režimů vytvořit stejnorodou společnost zbavenou všech jedinců, jež režim označil za nebezpečné či nevyhovující. Nejprve vysvětluji, proč vůbec totalitární režimy touží po této homogenitě společnosti a následně uvádím konkrétní biopolitické zásahy, pomocí

⁵Srov. ŠLESINGEROVÁ, E. *Imaginace genů*. 1. vyd. Praha-Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou, 2014, s. 51-52.

kterých se tyto režimy cíleně zbavují vybraných skupin obyvatel. Druhým společným znakem je snaha totalitárních režimů kontrolovat reprodukci společnosti. Tuto snahu o regulaci reprodukce popisují na třech vybraných totalitárních režimech: nacistickém Německu, Sovětském svazu a Čínské lidové republice. V případě nacistického Německa a Sovětského svazu charakterizují jejich reprodukční politiky pomocí komparace. Přičemž nesrovnávám pouze způsob, jakým tyto režimy regulují reprodukci svých obyvatel. Zaměřuji se i na to, jakou roli přisuzují mužům a ženám ve společnosti, jak přistupují k lidské sexualitě a zároveň poukazují na propojenost reprodukční politiky s eugenikou⁶. Poté se zabývám reprodukční politikou Čínské lidové republiky, která se svými cíli a opatřeními značně odlišuje od dvou předcházejících režimů, avšak vyrůstá ze stejných snah, jež spojují všechny totalitární režimy a to snahu regulovat porodnost svých obyvatel a tím zvyšovat či snižovat populační růst.

Ve třetí kapitole popisují, jak souvisí dané téma bakalářské práce s oborem Transkulturní komunikace.

Celá práce je psána z hlediska strukturální antropologie.⁷ Při výkladu jednotlivých biopolitických znaků využívám její metodologii. K totalitním společnostem přistupuji jako k celistvým systémům, jež se skládají z podobných sociálních struktur a skupin obyvatel a zkoumám vztahy mezi nimi. Vznik totalitárních režimů není podmíněn přímo typem kultury. Tyto režimy vznikají napříč kontinenty, které se původně značně lišily svými zvyky, tradicemi, strukturou společností a podobně. Až v okamžiku, kdy se dostane takovýto režim k moci, ničí všechny stávající společenské struktury spolu s kulturou daného území a vytváří nové sociální struktury, jež jsou mezi různými totalitárními režimy podobné. Zároveň také vnucuje lidem novou kulturu a násilně potlačuje všechny předešlé tradice a zvyky. Tyto sociální struktury jsou metodologickým nástrojem strukturalismu. Jejich definování nám umožňuje proniknout do nevědomé infrastruktury společnosti. Významný představitel strukturalismu Claude Lévi-Strauss nevztahuje tyto struktury na empirickou skutečnost, ale popisuje je jako modely, které jsou podle této skutečnosti vytvářeny. K rozpoznávání sociálních struktur ve společnosti nám napomáhají sociální vztahy. Výsledkem takto zkoumané společnosti je tedy model sociální struktury. Mnou vytvořený model sociální struktury totalitárních režimů se skládá ze tří struktur, ze

⁶ Zejména teda v případě nacistického Německa.

⁷ Strukturální antropologie je jedním z nejvýznamnějších a nejvlivnějších antropologických směrů druhé poloviny 20. století.

kterých jsem vycházela při hledání společných znaků totalitárních biopolitik. První strukturou je „vládnoucí vrstva“, druhou „lidé, kteří mají tvořit základ ideální společnosti“, tedy lidé, které režim v onu chvíli považuje za vyhovující. Třetí strukturu tvoří „životy nehodné žití“, neboli lidé vyloučení ze společnosti. Jinými slovy pro totalitní režimy je typické, že v čele společnosti stojí malá skupina lidí, která společnosti vládne. Ovšem ve většině případů má faktickou moc jen jedna osoba. Ta rozhoduje o veškerém dění a řídí společnost režimu. Tento jedinec či skupina má tedy tu moc určovat, kdo z lidí je vyhovující pro režim a kdo ne. Tím pádem do určité míry tyto struktury ovlivňuje. Nevhovující skupiny lidí definuje každý totalitární režim a následně se je snaží různými způsoby vyloučit a vymazat ze společnosti. Ve své práci se zabývám zejména těmito vyloučenými skupinami lidí, protože právě jich se totalitární biopolitika dotýká nejvíce.⁸

Téma práce jsem si vybrala hned z několika důvodů. Prvním z nich je fakt, že mne problematika totalitárních režimů zajímá. Zároveň si také myslím, že dané téma je stále aktuální i přes to, že řada totalitárních režimů, které v práci popisuji, již zanikla. V dnešní době stojíme tváří v tvář tzv. krizi demokracie a celkově krizi západního světa a zároveň jsme svědky vzestupu (ne jen ekonomického) nedemokratických režimů. Proto je tak důležité si neustále připomínat to, jak totalitární režimy přistupují k člověku, jak potlačují jeho základní lidská práva a svobody a jak při tom všem využívají své ideologie. Pokud si budou lidé těchto faktů a hrozeb pramenících z vlád totalitárních režimů vědomi, jsme schopni jim lépe čelit a chránit tak naše lidská práva a svobody, která by neměla být upírána žádnému jedinci žijícímu na tomto světě.

⁸ Srov. SOUKUP, V. Dějiny antropologie. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004, s. 457- 467.

1. Ideologie v totalitárních režimech

1.1. Vznik ideologie jako vědy a její následný vývoj

Termín ideologie má původ ve Francii. Poprvé tento pojem použil francouzský filozof a politik Antoine Destutt de Tracy v roce 1796, tedy v době, kdy probíhala Velká francouzská revoluce. Tímto pojmem Tracy označil novou vědu o idejích – „idea-logii“. Jejím základem se staly Tracyho studie⁹ zabývající se sensualistickým základem idejí.¹⁰

Po Tracy se problematikou ideologie zabývali i jiní myslitelé, kteří ji definovali značně odlišně. Vliv na to mělo nejen její rozdílné vnímání, ale také doba, v níž jednotliví autoři žili. Ideologie tak ztrácí svůj původní význam a nabývá významů nových. Přesto ale dodnes neexistuje jedna ustálená a obecně přijatá definice, což značně stěžuje studium i jakékoliv diskuze snažící se objasnit povahu ideologie¹¹

Zásadní změnu v chápání ideologie přineslo pojetí Karla Marxe, které značně ovlivnilo její vývoj. Marxovo pojetí se, zjednodušeně řečeno, vyznačuje zejména klamáním a mystifikací. Ideologie je totiž dle Marxe šířitelem nepravdivého či mylného vidění světa.¹²

Dalším důležitým rysem Marxova pojetí je svázanost ideologie se systémem tříd, v němž vládnoucí třída utlačuje třídy ostatní. Ideologii pak chápe jako prostředek, který napomáhá udržet systém nerovnoměrné třídní moci tím, že podporuje zájmy vládnoucí třídy. Zároveň skrývá samotný fakt utlačování, právě prostřednictvím

⁹ Ovlivněn osvícenstvím a racionalismem byl Tracy přesvědčen, že je možné objektivně určovat původ těchto idejí. Také byl toho názoru, že ideje jsou základem veškerého zkoumání a veškeré vědy, proto se ideologie nakonec stane královnou všech věd. Tracyho očekávání se však nenaplnila, ideologie se nestala vědou nadřazenou všem ostatním, ani se neprosadila v tomto svém původním významu. (Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 23,24)

¹⁰ Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 22-24.; Srov. BALÍK, S., KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. 1.vyd. Praha: Dokořán., 2004, s. 95-96.; Srov. STANKIEWICZ, W. J. *Hledání politické filosofie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 423-424.

¹¹ Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 22-25.; Srov. STANKIEWICZ, W. J. *Hledání politické filosofie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 423.

¹² Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 23-25.; Srov. STANKIEWICZ, W. J. *Hledání politické filosofie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 423.

mystifikace a překrucování reality. Ideologii ale vnímal jako dočasný jev nutně spjatý se systémem tříd. V okamžiku, kdy zanikne systém tříd, zanikne spolu s ním i ideologie.¹³

Marxovo pojetí bylo dále rozvíjeno jeho stoupenci. Marxisté se ale na rozdíl od jejich předchůdce domnívali, že vlastníky ideologie jsou všechny třídy. Vnímali ji jako specifické ideje určité společenské třídy, které podporují a prosazují její zájmy. Ideologie se tak už nevztahovala jen k vládnoucí třídě, ale ke všem společenským třídám. Výsledkem bylo její pozitivnější vnímání, které nezahrnovalo pouze lež a mystifikaci.¹⁴

Zvrat ve vnímání ideologie přinesl nástup totalitních režimů v meziválečném období a následně i studená válka.¹⁵

V 60. letech vznikají nové definice ideologie, které se snaží vyhovět potřebám běžných společenských a politických věd. Termín ideologie tak získává neutrální a objektivní obsah. Jako příklad zde uvedu definici Martina Seligera, který ideologii definoval jako: „*určitý soubor idejí, jímž si lidé stanoví, objasňují a zdůvodňují cíle a prostředky organizovaného politického postupu bez ohledu na to, zda se tento politický postup snaží dané společenské uspořádání uchovat, pozměnit, zlikvidovat nebo přetvořit.*“¹⁶ Dle této definice je ideologie myšlenkový systém, zaměřený na jednání a akci. Cílem této definice není ideologii hodnotit z hlediska pravdivosti, dobra či morálky. Jejím cílem je vytvořit obecnou definici, kterou bude možné aplikovat na všechny politické ideologie - na všechny tzv. „-ismy“ jako je liberalismus, konzervatismus, fašismus, nacismus, nacionalismus, komunismus atd...¹⁷

V takovémto obecném pojetí ideologie se však skrývají určitá rizika. Pokud tento termín zobecníme příliš, dojde ke ztrátě jeho jedinečného významu. Slovo „ideologie“ pak budeme moci nahradit jinými pojmy jako např. „doktrína“, „krédo“, „názor“. Další riziko spočívá právě ve zmíněné snaze nehodnotit ideologie. To může

¹³ Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 23-25.; Srov. STANKIEWICZ, W. J. *Hledání politické filosofie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 423.

¹⁴ Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 25.

¹⁵ Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 28.; Srov. BALÍK, S., KUBÁT, M. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. 1.vyd. Praha: Dokořán., 2004, s. 96.

¹⁶ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 29.

¹⁷ Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 29.

vést k tomu, že nebudeme ideologie podrobovat dostatečné kritice, přestaneme se zabývat jejími negativními dopady a nebudeme v nich nadále vidět jakékoliv hrozby.¹⁸

1.2. Úloha ideologie v totalitárních režimech a její vliv na člověka

Totalitární režimy¹⁹ 20. století se vyvinuly ze systémů jedné strany. Ta má ve svých rukou všechnu politickou činnost státu, podřízena je jen svému vůdci stojícímu v čele režimu.²⁰

Jakmile se totalitární režim dostal k moci, všechnu svou pozornost směřoval k tomu, aby si tuto moc udržel a zároveň získal neomezenou vládu nad celou společností. Začal zpřetrhávat všechny stávající vazby ve společnosti, ničil politické, právní a společenské tradice ovládnuté země a nahrazoval je svými zcela novými institucemi. Všechny tyto opatření měly vést k vytvoření „nové“ společnosti složené z lidí zcela podřízených režimu. Nad takovouto společností pak mohl režim neomezeně vládnout a uskutečňovat v ní jakékoliv utopické vize, které by odpovídaly momentálním cílům režimu.²¹

K vytvoření takovéto společnosti a k „přetváření“ lidí režim využíval násilí a ideologii. Nemůžeme však říci, že by měla ideologie sama o sobě totalitární charakter. Všechny ideologie, ne jenom totalitární jako např. komunismus či nacismus, obsahují dle Hannah Arendtové určité totalitární prvky, které jsou plně rozvíjeny až v totalitních hnutích. Ty vytvoří z ideologie ideologii totalitární a to z jasného důvodu. S její pomocí mohou ovládat lidi a udržovat si svou moc.²²

Mezi tyto prvky patří určitý ideologický výklad minulosti, přítomnosti a předpovídání a popisování budoucnosti. Tento výklad se neopírá o žádná fakta, odráží v sobě zájmy a potřeby režimu. Ideologie se tak stává nezávislou na veškeré zkušenosti se světem. Zkušenost nás nemůže nic naučit, protože vše je už předpovězené a

¹⁸ Srov. HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 29.

¹⁹ Od ostatních utlačovatelských forem vlád jako, jsou tyranie, despotie a diktatury se totalitární režimy odlišují v několika aspektech. Na rozdíl od těchto vyjmenovaných forem politického útlaku jsou totalitární režimy značně spjaté s ideologií, kterou ve společnosti aktivně prosazují. Usilují o neomezenou moc. Tu si neváhají vynutit brutálním násilím a terorem. Porušují lidská práva, nerespektují lidskou přirozenost ani hodnotu lidského života. Člověk se stává „poddaným“ režimu, který s ním nakládá tak, jak režim uzná za vhodné. (Srov. ARENDOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1.vyd. Praha: nakladatelství Oikoymenh, 1996, s. 621.)

²⁰ Srov. ARENDOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1.vyd. Praha: nakladatelství Oikoymenh, 1996, s. 621.

²¹ Srov. ARENDOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1.vyd. Praha: nakladatelství Oikoymenh, 1996, s. 621.; Srov. ARON, R. *Demokracie a totalitarismus*. 2. vyd. Brno: Atlantis, 1993, s. 151-158.

²² Srov. ARENDOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1.vyd. Praha: nakladatelství Oikoymenh, 1996, s. 634-638.

objasněné. Odpoutává nás od reality, kterou můžeme poznat svými smysly a nutí nás věřit v „pravdivější“ realitu stojící nad všemi poznatelnými věcmi. Tato „pravdivější“ ideologická realita je člověku vnucována ve výchovných a vzdělávacích zařízeních a také prostřednictvím propagandy. Režim tedy chce prostřednictvím ideologie oprostít člověka od reality a jeho myšlení „osvobodit“ od zkušeností. Člověk se má podřít „logičnosti“ ideologie a ztratit tak svou vnitřní svobodu, svobodu v jednání a myšlení. Tímto si režim vytváří společnost lidí, od nichž očekává, že budou slepě důvěřovat smyšlené realitě a všem předkládaným faktům.²³

Pokud takového člověka, který každý den zažívá ideologickou manipulaci a totalitní nadvládu posuzujeme z hlediska psychologie a psychiatrie, zjistíme, že se projevuje jinak než lidé žijící mimo tento režim. Člověk žijící v totalitě je uzavřený, zaslepený a odříznutý od reality. Jeho argumentace jsou často nelogické. On si to však neuvědomuje, je přesvědčen, že jsou racionální. Psychiatrii tento stav přirovnávají k duševním chorobám jako např. schizofrenii či paranoie. Na rozdíl od těchto chorob je tento stav uměle vyvolán působením totalitárních praktik na člověka, nemusí být trvalý. V okamžiku, kdy totalitární režim zanikne a sním i všechny jeho praktiky, které člověk musel snášet, dochází obvykle i ke změně stavu člověka. Situace takového člověka je přirovnávána k probuzení ze snu. Probouzí se jakoby otupělý, ale se šancí znovu poznávat reálný svět, získávat nové vědomosti, myšlení a argumentace. Tuto situaci zažilo např. Německo a jeho obyvatelé po dvanácti letech nacistické nadvlády. Dalším příkladem může být Rusko, kde je situace daleko problematičtější. Lidé tu podléhali totalitární ideologické „výuce“ daleko déle.²⁴

1.3. Teror a masové násilí jako pomocná síla ideologie k získání nadvlády nad společností

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, teror a s ním spjaté masové násilí je jednou z charakteristik totalitárních režimů. Prostřednictvím tohoto násilí a vlády teroru si získávají a upevňují svou moc tak, aby mohly nad celou svojí společností neomezeně vládnout a prosazovat v ní své utopické cíle. Touto mocí disponuje jediná politická

²³ Srov. ARENTOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Oikoymenth, 1996, s. 634-638.

²⁴ Srov. BESANÇON, A. *Nemoc století: komunismus, nacismus a holocaust*. 1. vyd. Praha: Themis, 2000, s. 24-25.

strana režimu, ale fakticky má v rukou moc jen jedna osoba a to vůdce strany. Ten ovládá jak státní dění, tak i život obyvatel státu.²⁵

Násilí však není jediným způsobem, kterým režimy prosazují své cíle. Jak je patrné již z přechozí kapitoly, důležitou roli hraje i ideologie. Dalo by se říci, že se jedná o neustálou souhru a spolupráci těchto dvou nástrojů moci. V některých případech režimu poslouží samotná ideologie k uskutečnění nějakého cíle, v jiných případech režimy přicházejí se silnějším donucovacím prostředkem a to násilím.²⁶

Teror a násilí vyvolává v lidech strach. Ten má zabraňovat lidem v jednání, které by bylo v rozporu s požadavky a cíli režimu. Takto si režimy udržují poslušnost lidí. Avšak zacházejí ještě dál. Oběťmi teroru se nestávají jen jedinci, kteří se nějakým způsobem postavili proti režimu a porušili jeho pravidla, oběťmi se stávají i lidé věrní a oddaní. Člověk v totalitárním režimu sice žije obklopen neustálým strachem, ale ten už mu nedokáže poradit, jak se má zachovat. Jak píše Hannah Arendtová ve svém díle *Původ totalitarismu* „...strach ztratil svou praktickou užitečnost, když jednání jím motivovaná už nemohou pomoci vyhnout se nebezpečím, kterých se bojíme.“²⁷ „...protože teror si vybírá své oběti bez ohledu na individuální jednání či názory.“²⁸ Režim tak ničí schopnost člověka jednat a nutí ho přijmout fakt, že bez ohledu na jeho skutky, může být jeden den považován za přítele režimu a hned druhý den se může stát jeho obětí.²⁹

Je-li naším úkolem popsat znaky utopické biopolitiky v totalitárních režimech, těžko je budeme popisovat právě bez těchto dvou nástrojů, s jejichž pomocí si udržují moc a vytváří totalitní společnost, která je postavená na fiktivní realitě a na zákonech popírajících lidskou přirozenost. Už jen tyto dva nástroje moci, ideologii a totalitární teror, můžeme považovat za znaky této utopické biopolitiky. Pro celou totalitní biopolitiku je charakteristické násilí. Totalitární režim při uskutečňování svých biopolitických cílů vůbec nebere v potaz hodnotu lidského života, je schopen vůči svým obyvatelům uplatňovat brutální násilí a likvidovat velké skupiny lidí, jen proto, aby se přiblížil svým utopickým vizím, které mají režimu zajistit „lepší“ budoucnost a vytvořit

²⁵ Srov. ARON, R. *Demokracie a totalitarismus*. 2. vyd. Brno: Atlantis, 1993, s. 151-156.; Srov. PAUL, E. F. *Totalitarianism at the crossroad*. 1. vyd. New Brunswick: Transaction Books, 1990, s. 33.

²⁶ Srov. ARON, R. *Demokracie a totalitarismus*. 2. vyd. Brno: Atlantis, 1993, s. 151.

²⁷ ARENDTOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Oikoymenh, 1996, s. 631.

²⁸ ARENDTOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Oikoymenh, 1996, s. 630.

²⁹ Srov. ARENDTOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Oikoymenh, 1996, s. 630-631.

„ideální“ společenství lidí. A to vše pod záštitou ideologie, jejímž úkolem je poupravit realitu a fakta tak, jak se to režimu aktuálně hodí.

2. Utopická biopolitika

2.1. Touha po homogenitě společnosti a vytvoření kategorie „životů nehodných žití“

Každý totalitární režim se hned po převzetí moci ve státě snaží uskutečňovat své utopické fantazie týkající se ideálního uspořádání společnosti. To má být založeno na společenské, národní a rasové homogenitě. Nástrojem k realizaci těchto utopických představ se staly konkrétní biopolitické zásahy jako např. deportace obyvatel, uměle vytvořené hladomory, uzavírání skupin lidí do pracovních či koncentračních táborů atd...³⁰

Jejich touha po stejnorodosti má základ v ideologiích, konkrétně v utopických představách týkajících se uspořádání společnosti a světa. Věřily, že jsou schopni skrze homogenitu vytvořit věčný řád. Idea homogenity společnosti u totalitárních režimů 20. století byla ještě více posílena předchozími kulturně-historickými událostmi, jako například první světovou válkou a občanskými válkami, které vznikaly právě v multietnickém prostředí. Homogenitou společnosti se tak tyto režimy mimo jiné snažily zabránit vypuknutí konfliktů vyvěrajících právě z etnické, národnostní či rasové různorodosti a ze sílícího nacionalismu u některých národnostních skupin. Takovéto konflikty by totiž mohly ohrozit existenci režimu.³¹

Cesta k vytvoření homogenní totalitní společnosti byla vždy cestou plnou násilí. Ve snaze vytvořit stejnorodou společnost, začaly totalitární režimy definovat skupiny lidí, které mají být z nově vznikajícího společenství vyloučeny. Jedním z určujících principů při vylučování skupin lidí ze společnosti byla ideologie. To znamená, že státy inspirované stejnou ideologií např. komunismem, utvářely své společnosti podle podobného vzorce. Určité podobnosti při definování „nehodných“ skupin lidí však najdeme i napříč všemi totalitárními režimy.³²

Obecně můžeme říci, že mezi vyloučené skupiny nejčastěji patří lidé lišící se od většinové společnosti svou národností, etnickým původem, rasou či náboženstvím. Dále pak lidé žijící na „okrajích“ společnosti. Do této kategorie spadají např. prostitutky,

³⁰ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 245-248.

³¹ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 245-248.

³² Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 194-248; Srov. ARON, R. *Demokracie a totalitarismus*. 2. vyd. Brno: Atlantis, 1993, s. 151-152.

žebráci, zloději atd... Tyto skupiny lidí se režim snaží oddělit od zbytku společnosti a to ve většině případů násilnou cestou. Dochází tak k deportacím obyvatel na nehostinná místa či přímo k likvidacím celých skupin lidí. Pro režim se z takto kategorizovaných osob stávají pouhé životy nehodné žití.³³

2.1.1. Plánované deportace

Deportace představují jeden ze způsobů, jenž totalitární režimy využívaly k utváření stejnorodé společnosti. Jednalo se o plánované přesuny celých skupin lidí a to z míst, kde žili, bydleli a hospodařili do „speciálně“ vybraných oblastí, které se vyznačovaly špatnými životními podmínkami. Deportace byly velice násilnými akcemi. Zemřelo při nich mnoho nevinných lidí včetně dětí. Využívalo se momentu překvapení, lidé nebyli dopředu informováni o tom, že mají být přesídleni. Dozvěděli se to až v okamžiku, kdy do jejich vesnice vtrhly ozbrojené jednotky. Deportovaní měli jen minimum času, aby si s sebou sbalili pár povolených věcí. Stejně tak nebyli informováni ani o tom, kam mají být přesunuti.³⁴

Jedním z totalitárních režimů, který využíval deportace při přetváření společnosti, byl Stalinův Sovětský svaz. Sovětský svaz byl multietnickou říší už dávno před tím, než se moci chopil Stalin. Avšak až za jeho vlády docházelo k vysídlování etnických a národnostních skupin. Stalinův předchůdce- Vladimir Iljič Lenin se snažil o odlišnou národnostní politiku. V Sovětském svazu vytvářel autonomní národní republiky, které byly řízeny místními obyvateli, čímž poskytovali lidem určitou kulturní autonomii. Hlavním cílem zřizování těchto republik bylo rozšíření socialismu a modernizace do těchto „zaostalejších“ oblastí. Na socialistické vládě se tak měli podílet i představitelé národnostních etnik, ne jenom „Rusové“. Výsledkem těchto snah mělo být překonání rozdrobenosti říše a sjednocení Sovětského svazu pod ideou socialismu. Realita však byla jiná, tyto snahy akorát posílily nacionalismus u sovětských národnostních skupin.³⁵

Stalin ve vzrůstajícím nacionalismu viděl hrozbu pro režim. Skrze jeho potlačení chtěl nastolit poslušnost a pořádek v zemi. Proto s pomocí svých stoupenců začal

³³ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 194-248; Srov. ARON, R. *Demokracie a totalitarismus*. 2. vyd. Brno: Atlantis, 1993, s. 151-152.; Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009, s. 195.

³⁴ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 207-221.

³⁵ Srov. BABEROWSKI, J. *Rudý teror: dějiny stalinismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Brána, 2004, s. 56-58.; Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 246.

plánovat a realizovat deportace sovětských etnických a národnostních menšin. Většina těchto etnicko-národnostních deportací proběhla v období od roku 1932 až do roku 1953 a postihla velké množství lidí. Mezi menšiny přesídlené v rámci Sovětského svazu se řadí: Poláci, Němci, Korejci, Karačajci, Kalmykové, Čečenci, Ingušové, Balkaři, krymští Tataři, Řekové, krymští Bulhaři, Turci, Kurdové, Íránci a další. Tyto deportace byly prováděny na základně obvinění konkrétního etnika z určité protisovětské činnosti. Obvinění však v mnohých případech nebyla pravdivá, často ani z logického hlediska nedávala smysl. Proto bych je považovala za pouhou záminku k jednání. Například Korejci žijící na území Sovětského svazu byli nařčeni z toho, že sovětskou půdu zúrodňují pro Japonce, proto byli přesídleni do odlehlých částí střední Asie a Kazachstánu. Zbylé etnické a národnostní skupiny režim obviňoval z napojení na okolní státy. Tato nařčení ze spolupráce s jinými zeměmi se ještě více objevovala v období druhé světové války, konkrétně po napadení Sovětského svazu nacistickým Německem v roce 1941.

Ovšem ne všechny sovětské deportace byly motivovány pouze vzrůstajícím nacionalismem sovětských národnostních a etnických menšin. Některá přesídlení obyvatel se uskutečnila z důvodu ideologických. K nim se řadí obzvláště kruté přesídlování kulaků v letech 1930-1933.³⁶

Sovětské deportace mají na svědomí miliony mrtvých lidí všech věkových kategorií. Lidé umírali jak při převozu, tak i po přesídlení do určených oblastí. Převáženi byli v nelidských podmínkách v tzv. „dobyčích“ vozech bez dostatku potravin a vody. Stejně otřesné podmínky je čekaly i v místech³⁷, kam byli deportováni. Velké množství lidí nepřežilo ani první zimu.³⁸

Dalším totalitárním režimem, který prováděl rozsáhlé deportace obyvatel, bylo nacistické Německo, tedy Německo v čele s Hitlerem v letech 1933-1945. Přesídlovací politika nacistického Německa vycházela z nacistické rasové ideologie. Ta vnímala Němce jako nadřazené etnikum. Ostatní etnika byla považována za méněcenná. Na základě těchto představ byly vytvořeny plány nového uspořádání Evropy. Zjednodušeně řečeno, šlo o rozšíření německého etnika po celé Evropě, hlavně pak na východ Evropy,

³⁶ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 216-221.; Srov. BUTLER, R. *Nástroje stalinského teroru*. 1. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2010, s. 79-91.

³⁷ Mezi tato místa kam, byli vysídleni deportováni, patří odlehlé části Sovětského svazu jako např. Sibiř a Kazachstánské stepi.

³⁸ Srov. BUTLER, R. *Nástroje stalinského teroru*. 1. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2010, s. 80-81.; Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 216-221.

kde se v té době nacházelo Polsko a Sovětský svaz. Tyto země totiž dle nacistů poskytovali dostatek prostoru pro vznik německé říše na Východě.³⁹

Nacisté během své vlády uskutečnili vysídlení několika oblastí⁴⁰, ale původní plány se jim nepodařilo realizovat. Jedním z důvodů byla probíhající válka se Sovětským svazem na východě Evropy a druhým problémem byl nedostatek Němců k osídlování těchto území. Nikdy tak nedošlo k vytvoření „všeněmecké“ říše. Při vytváření těchto plánů o novém uspořádání Evropy je nutné zmínit ještě jeden fakt. Všechno obyvatelstvo jak německé, tak i ostatních vysídlených národností, muselo být „očištěno“ od židovské rasy. Ta byla dle nacistické rasové ideologie určena k likvidaci.⁴¹

Určité přesuny lidí můžeme vyzorovat téměř v každém totalitárním režimu, protože jejich prostřednictvím přetvářel společnost a struktury v ní tak, aby mohl nad svými obyvateli plně vládnout. Pokud však byl totalitární režim z velké části etnický jednotným a nerozšiřoval svá území o nové státy a tím pádem i o nová etnika a národnosti, nebyly tyto deportace prováděny v tak výrazném měřítku a tak násilně jako u těchto dvou zmíněných režimů. Spíše se zaměřovaly na přesuny „nebezpečných“ a ideologicky nevyhovujících obyvatel, které režim popisoval jako hrozby narušující jeho fungování. Tyto jedinci či celé skupiny lidí byly v mnohých případech deportovány do táborů speciálně vytvořených k těmto účelům.⁴²

2.1.2. Tábory

Jak již bylo naznačeno v předešlé kapitole, spolu s deportacemi na nová území totalitární režimy organizovaly i deportace do speciálně vybudovaných táborů. Jako v předchozím případě se opět jednalo o nucené deportace s cílem eliminovat a zlikvidovat určité skupiny lidí ve společnosti.

Z politicko-právního hlediska můžeme tábor charakterizovat jako kus území, na které se nevztahuje normální právní systém. V jeho prostorách neplatí žádné zákony, a proto je zde možné úplně vše. Jejich hranice jsou nepřekonatelné, lidé jsou v něm uzavřeni do světa teroru, zbaveni jakékoliv právní ochrany a ve výsledku i občanských a

³⁹ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 206-216.

⁴⁰ Obyvatelé těchto vysídlených míst byli přesunuti na jiná území nebo posláni do koncentračních či pracovních táborů.

⁴¹ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 206-216.

⁴² Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 206-221.

lidských práv. Člověk byl v táboře zredukován na holý život, “...proto je tábor také nejabsolutnějším biopolitickým prostorem, jaký byl kdy realizován, prostorem, v němž moc nemá před sebou nic jiného než čistý biologický život bez jakéhokoliv zprostředkování.”⁴³ Vytváří masy bezmocných lidí, kterým nezbývá nic jiného než bojovat o svůj život. Společnost tábora nebyla žádným solidárním společenstvím. Snaha přežít vyžadovala i určitou bezohlednost a opatrnost. Člověk byl vytržen z přirozeného společenského jednání do světa krádeží, nedůvěry, nepřátelství, podplácení a boje všech proti všem.⁴⁴

V rámci totalitárních režimů rozeznáváme 2 typy táborů. Prvním jsou tzv. vyhlazovací tábory, nazývané také jako továrny na smrt. Byly vytvořeny s jediným cílem a to zlikvidovat velké skupiny obyvatel rychlým a účinným způsobem. Jedinci převezeni do těchto táborů neměli žádnou šanci na přežití. Někteří byli zastřeleni hned po příjezdu, ostatní byli vlákáni do plynových komor. Jejich smrt byla nevyhnutelná. Lidé v nich byli vězněni jen krátkou dobu, která byla nezbytná k přípravě jejich smrti. Druhým typem jsou koncentrační/pracovní tábory, kde naopak vznikalo dlouhodobější společenství vězňů. Lidé tu byli drženi v nelidských podmínkách často na dobu neurčitou. Žili v bídě, zcela izolováni od vnějšího světa. Vězni koncentračních či pracovních táborů většinou neumírali ihned, ale až po nějaké době ve zcela zuboženém stavu, který byl výsledkem táborového teroru a systematického zbídačování. Teror se neomezoval jen na fyzické násilí. Získával i jiné podoby jako například úmyslné trápení lidí hladem, zanedbávání zdravotního stavu vězňů, nucené práce a podobně. Vězni museli denně vykonávat namáhavé práce, i přes to, že byli zesláblí a hladověli. Příklad potravin nebyly dostatečné. Fyzická námaha je akorát více unavovala a ubírala jim poslední síly. Lidská práce tak získává v koncentračních táborech zcela jiný charakter. Její smysl nebyl primárně ekonomický. Nešlo o to, aby jedinci odvedli co nejvíce práce a co nejkvalitněji. Jejím cílem bylo unavit a ještě více zničit už tak zubožené vězně. Nucené práce se tímto stávají pouhým nástrojem smrti koncentračních a pracovních táborů.⁴⁵

⁴³ AGAMBEN, G. *Prostředky bez účelu: poznámky o politice*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 38.

⁴⁴Srov. AGAMBEN, G. *Prostředky bez účelu: poznámky o politice*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 35-41; Srov. SOFSKY, W. *Řád teroru: koncentrační tábor*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 24,28,36.

⁴⁵Srov. SOFSKY, W. *Řád teroru: koncentrační tábor*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 22,23,28-36.

V totalitárních režimech se setkáváme i s jakýmsi třetím typem táborů, který byl kombinací dvou předchozích. Jeden tábor měl tedy funkci jak tábora koncentračního tak i vyhlazovacího.⁴⁶

2.1.2.1. *Nacistické tábory*

Tábory v nacistickém Německu vznikaly hned po tom, co se Hitler dostal k moci. První nacistický koncentrační tábor byl založen již v roce 1933 a nesl název Koncentrační tábor Dachau.⁴⁷ V prvních letech své existence byl využíván k věznění politických odpůrců a zastrasování obyvatel, stejně jako všechny ostatní tábory vzniklé v počátcích nacistického režimu. To se však mění v roce 1936, kdy dochází k postupnému rozšiřování teroru i na další skupiny obyvatel, které režim pokládal za zbytečné, škodlivé nebo přebytečné. Do těchto skupin režim řadil jedince odmítající práci, zločince a tzv. asociální osoby⁴⁸. Zvyšování počtu zatýkaných lidí v tomto období v sobě odráželo zejména snahu naplnit tábory lidmi a získat tak pracovníky pro nacistické podniky. Celkově můžeme říci, že koncentrační tábory zřizované v období před vypuknutím druhé světové války, sloužily k potírání politické opozice, k izolaci sociálních outsiderů a k terorizování a zastrasování obyvatelstva.⁴⁹

Odlišnou situaci představuje období druhé světové války, kdy tábory získávají i další funkce. Zejména pak funkci masového vyhlazování lidí. Do nacistických táborů začaly být umísťovány i skupiny obyvatel ze zemí, které Německo obsadilo. Nejvíce jich pocházelo z Polska a Sovětského svazu. Těchto zahraničních vězňů stále přibývalo. Zanedlouho byly nacistické tábory zcela přeplněny lidmi. Z tohoto důvodu se v nich začaly uplatňovat silné vyhlazovací tendence. Vězňové nebyli mučeni jen hladem a prací, mimo to se vynalézaly i nové postupy zabíjení. Pro tyto potřeby byl objeven jedovatý plyn cyklon B využívaný v tzv. vyhlazovacích táborech.⁵⁰

Současně docházelo i k masovému vyvražďování židovského obyvatelstva, které naplno propuklo až po vypuknutí války. Tábory se tak staly jedním z nástrojů nacistické genocidy. Ihned po převezení do tábora byli židé podrobeni selekci. Práceschopné

⁴⁶ Srov. SOFSKY, W. *Řád teroru: koncentrační tábor*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 22,23.

⁴⁷ Tento tábor se vzápětí stal modelem, podle něhož byly vybudovány všechny následující nacistické tábory.

⁴⁸ Do kategorie asociálních osob spadali: žebráci, tuláci, rváči, prostitutky, pohlavně nemocní, homosexuálové, alkoholici, psychopaté, kverulanti, Romové a Sintové atd... V praxi se tak mohl stát asociální osobou každý, kdo se znelíbil nějakému úřadu, přesná definice asociálních osob totiž neexistovala.

⁴⁹ Srov. SOFSKY, W. *Řád teroru: koncentrační tábor*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 41-55.

⁵⁰ Srov. SOFSKY, W. *Řád teroru: koncentrační tábor*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 46-52.

jedince v některých případech ponechali v táboře, kde byli mořeni hladem a nucenou prací. Ostatní byli posláni do vyhlazovacích zařízení včetně dětí. V průběhu druhé světové války zemřelo v nacistických táborech několik milionů Židů.⁵¹

Nacistické koncentrační tábory plnily mimo již zmíněné funkce i funkci jakýchsi pokusných „laboratoří“. Vězni byli využíváni k nejrůznějším experimentům, které na nich prováděli nacističtí vědci. Tyto pokusy započaly už v roce 1939 a trvaly až do konce války v roce 1945. Byly propojené s nacistických hnutím pro rasovou hygienu, eutanazií a samotným „konečným řešením“ židovské otázky. Odrážely v sobě nacistickou teorii, která říkala, že určité etnické a „problematické“ skupiny lidí jako např. Židé, Romové, duševně zaostalé osoby, homosexuálové a nevléčitelně nemocní jedinci žijí bezcenný život a jsou tedy postradatelnými. V zájmu rasové hygieny a „čistoty“ společnosti se vězni koncentračních táborů stávali „pokusnými králíky“. K těmto výzkumům byli využíváni bez jejich souhlasu, nebral se ohled na bolest a utrpení, jež jim pokusy způsobují. Vědomě byly prováděny i experimenty, které nevyhnutelně končily smrtí lidí. Na těchto výzkumech se nepodíleli jen vyšinutí pseudovědci, účastnili se jich i lékaři s plnou kvalifikací, včetně univerzitních profesorů lékařských fakult. Někteří z nich byli dokonce nadšenými realizátory těchto pokusů na lidech a sami přicházeli s novými nápady pro výzkum. V mnohých případech tak nešlo pouze o nátlak ze strany nacistického režimu. Těmto pokusům probíhajících v táborech se nevyhnuly ani děti či těhotné ženy.⁵²

Tyto výzkumy byly prováděny s různými cíli. Jedním z nich bylo zlepšování vyhlídek německých vojáků na přežití v extrémních podmínkách. Lékaři nutili pít vězně mořskou vodu, aby vyzkoumali, kolik slané vody může člověk vypít, než zemře. Ve snaze zjistit, jak dlouho by německý pilot či námořník v případě sestřelení nebo ztroskotání zůstal naživu v mrazivém moři, byli vězni ponořováni do mrznoucí vody.⁵³

Jiné experimenty se zaměřovaly na zkoumání nejrůznějších nemocí. Vězni byli záměrně infikováni chorobami a poté se sledovaly reakce jejich organismů.⁵⁴ Zároveň se na těchto jedincích zkoušela účinnost některých léků.⁵⁵

⁵¹ Srov. SOFSKY, W. *Řád teroru: koncentrační tábor*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 50-51.

⁵² Srov. CORNWELL, J. *Hitlerovi vědci*. 1.vyd. Praha: BB/art, 2005, s. 326-328.

⁵³ Srov. CORNWELL, J. *Hitlerovi vědci*. 1.vyd. Praha: BB/art, 2005, s. 326-328.

⁵⁴ Například profesor Kurt Gutzeit provedl pokusy se žloutenkou na židovských dětech z tábora v Osvětimi. Zkoumaly se ale i méně obvyklé nemoci, se kterými mohli přijít do styku němečtí vojáci v Africe.

⁵⁵ Srov. CORNWELL, J. *Hitlerovi vědci*. 1.vyd. Praha: BB/art, 2005, s. 327-328; Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena*, 1.vyd. Praha: Academia, 2009, s. 238-243.

Některé pokusy byly uskutečňovány v zájmu soukromých studií jednotlivých lékařů či vědců. Například profesor Julius Hallervorden z berlínského Ústavu císaře Viléma pro výzkum mozku si pro své výzkumy objednal stovky lidských mozků, které patřily obětem eutanazie. Tento fakt jasně dokazuje to, že někteří lékaři či vědci prováděli tyto činy zcela dobrovolně, ba dokonce z vlastní vůle.⁵⁶

V letech 1939-1945 se v prostředí koncentračních táborů uskutečnilo velké množství pokusů a výzkumů na lidech. Lékaři a vědci mohli tyto experimenty s vězni provádět zcela beztrestně. Hrůznost těchto činů mimo jiné spočívá i v tom, že byl zcela narušen vztah mezi lékařem a pacientem, který je založen na důvěře mezi těmito osobami. Nacističtí lékaři této důvěře zneužívali.⁵⁷ Zároveň se stali aktivními subjekty jak při tvorbě nacistické rasové teorie a programu rasové hygieny, tak při konkrétním uplatňování těchto teorií v praxi. Pokud činy těchto lékařů a vědců označíme za vědecké a budeme je považovat za vědu, jsme svědky té nejzvrácenější a nejtemnější podoby jakou věda vůbec může mít.⁵⁸

2.1.2.2. Severokorejské pracovní tábory, čínské pracovní tábory a tábory Sovětského svazu

Mezi další vybrané totalitární režimy, které budu popisovat skrze problematiku pracovních táborů, patří Korejská lidově demokratická republika (KLDR), Čínská lidová republika a Sovětský svaz (SSSR). Ten definitivně zanikl v roce 1991. Předchozí dva režimy přetrvávají dodnes. To, co tyto tři režimy pojí a co mají společné je jejich komunistická ideologie vycházející z marxismu. Dále pak ve všech těchto režimech došlo k vytvoření tzv. kultu osobnosti, který byl cíleně zformován a rozvíjen totalitním vůdcem země.

Tábory těchto tří režimů tedy zaštiťuje komunistická ideologie, prakticky se ale od nacistických neliší. Také mají za cíl věznit určité skupiny jedinců v nelidských podmínkách a využívat je k nuceným pracím. Ovšem oproti nacistickým jsou tábory těchto tří režimů daleko méně prozkoumané. Nemáme o nich tolik informací a to z toho důvodu, že dva z těchto tří režimů stále existují. Je tedy jasné, že nám jejich vlády poskytují pouze zkreslené informace. Nejdůvěryhodnějším pramenem jsou pro nás

⁵⁶ Srov. CORNWELL, J. *Hitlerovi vědci*. 1.vyd. Praha: BB/art, 2005, s. 327-328.

⁵⁷ Pod záminkou lékařské prohlídky byly prováděny v ordinacích různé druhy poprav, nevědomé sterilizace a podobně.

⁵⁸ Srov. CORNWELL, J. *Hitlerovi vědci*. 1.vyd. Praha: BB/art, 2005, s. 326-328 ; Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena*. 1.vyd. Praha: Academia, 2009, s. 238-243.

výpovědi jedinců, kteří z nich uprchli. Více informací máme o táborech nacházejících se v Sovětském svazu, protože po pádu tohoto režimu v roce 1991 se světu otevírají sovětské archivy a odkrývají se utajované informace. Historikové tak měli konečně šanci tuto problematiku řádně studovat, avšak s výrazným časovým skluzem v porovnání s problematikou nacistických táborů.⁵⁹

Gulagům v Sovětském svazu předcházely sibiřské oddíly nucených prací, které se vyskytovaly v carském Rusku už od 17. století a fungovaly až do začátku 20. století. Tyto oddíly nucených prací dostávají novou podobu po ruské revoluci předěláváním na tzv. koncentrační a pracovní tábory. Současně dochází k budování nových táborových komplexů. Tábory se tedy vyskytují v Sovětském svazu už od jeho počátků, kdy v čele svazu stál Vladimír Iljič Lenin. V této době jich neexistovalo mnoho, jejich soustava se rozrůstá až s nástupem Josifa Vissarionoviče Stalina do čela režimu.⁶⁰

Sovětský systém pracovních táborů byl řízen Hlavní správou táborů. Ta se rusky řekne Glavnoje Upravlenije Lagerej, slovo GULAG je tedy zkratkou těchto tří ruských slov. Tato zkratka se později začala používat nejen pro označení správy táborů, ale také pro označení všech ruských pracovních a koncentračních táborů. Slovo „gulag“ se tak stalo vyjádřením celého sovětského represivního systému začínajícím zatčením a převozem v nevytopených dobytčích vagonch a končícím často předčasnou a zbytečnou smrtí v důsledku špatných životních podmínek spojených s nucenou prací.⁶¹ Roku 1929 Stalin rozhodl, že nucené práce nebudou jen formou trestu, ale budou využívány i ve prospěch urychlení industrializace SSSR a také k dobývání surovin v nehostinných podmínkách dalekého neobydleného severu Sovětského svazu.⁶²

*„Během existence Sovětského svazu vzniklo nejméně 476 táborových komplexů, které sdružovaly tisíce jednotlivých táborů, a v každém z nich bylo od několika stovek po mnoho tisíc lidí.“*⁶³ Tyto táborové komplexy byli jakýmsi zvláštním uzavřeným světem, který měl své vlastní zákony, návyky, morálku, pravidla a dokonce i vlastní slang. Lidé v nich věznění pocházeli prakticky ze všech vrstev sovětské společnosti. Složení vězňů

⁵⁹ Srov. APPLEBAUM, A. *Gulag: dějiny*. 1. vyd. Praha: Beta -Dobrovský ; Plzeň: Ševčík, 2004, s. 11-12.

⁶⁰ Srov. APPLEBAUM, A. *Gulag: dějiny*. 1. vyd. Praha: Beta -Dobrovský ; Plzeň: Ševčík, 2004, s. 11.; Srov. LITERA, B. *"Druhá revoluce": Stalinská transformace sovětského svazu 1928-1934*. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2013, s. 92-94.

⁶¹ Vězni pracovali v různých pracovních odvětvích jako dřevorubectví, hornictví, práce na stavbách, v továrnách, v zemědělství, konstruovali letadla a děla atd...

⁶² Srov. APPLEBAUM, A. *Gulag: dějiny*. 1. vyd. Praha: Beta -Dobrovský ; Plzeň: Ševčík, 2004, s. 11-12.; Srov. LITERA, B. *"Druhá revoluce": Stalinská transformace sovětského svazu 1928-1934*. 1.vyd. Praha: Dokořán, 2013, s. 92-94.

⁶³ APPLEBAUM, A. *Gulag: dějiny*. 1. vyd. Praha: Beta -Dobrovský ; Plzeň: Ševčík, 2004, s. 12.

tak bylo velice pestré. Mezi zatčené patřily některé skupiny městského obyvatelstva, zejména soukromí obchodníci či majitelé menších továren, dále pak bývalí úředníci carského režimu a jejich rodiny, odpůrci režimu, vlastizrádci, lidé obvinění z kontrarevoluční činnosti zloději atd... Do táborů se také dostávali lidé různých národností a státních příslušností.⁶⁴

Od roku 1929, kdy došlo k hlavnímu rozšiřování systému gulagů, až do roku 1953, tedy do Stalinovy smrti, prošlo dle odhadů těmito tábory asi 8 milionů lidí. Po Stalinově smrti byly některé tábory zrušeny, ale nezmizely úplně. Zbylé byly přetvořeny na vězení pro novou generaci demokratických aktivistů, antisovětských nacionalistů a pro kriminální vězně. Tábory v Sovětském svazu začal rušit až Michail Sergejevič Gorbačov v roce 1987.⁶⁵

V 50. letech 20. století vzniká podobný systém nápravně pracovních táborů v Čínské lidové republice. Nechal ho vytvořit tehdejší vůdce komunistické Číny Mao Ce-Tung. Inspirací mu byly právě sovětské gulagy. Těmito čínskými tábory prošly odhadem až desítky milionů vězňů, z nichž velká část zemřela následkem tvrdé nucené práce, špatných životních podmínek či sami spáchali sebevraždu.⁶⁶

V roce 2013 světem kolovaly zprávy o tom, že by měla Čínská lidová republika tyto pracovní-nápravné tábory zrušit. Důvodem byla zajisté i kritika ze strany Západu. Současná situace se těžko posuzuje vzhledem k politickým okolnostem a jakési uzavřenosti režimu vůči světu. Avšak k porušování lidských práv dochází v Čínské lidové republice nadále.⁶⁷

V souvislosti s čínskými tábory také musíme zmínit problematiku nedobrovolného odebírání orgánů, zejména ledvin a jater, určených k transplantacím. První pokusné odběry proběhly v Číně už v 60. letech 20. století. V polovině 80. let počet odběrů a následných transplantací dramaticky vzrostl a to díky novým imunosupresivním látkám, které zajišťovaly snadnější přijetí transplantovaných orgánů

⁶⁴ Srov. APPLEBAUM, A. *Gulag: dějiny*. 1. vyd. Praha: Beta -Dobrovský ; Plzeň: Ševčík, 2004, s. 12.; Srov. CHLEVŇUK, O. V. *Historie Gulagu: od kolektivizace do "velkého teroru"*. 1. vyd. Praha: BB/art , 2008, s. 366- 368.

⁶⁵ Srov. APPLEBAUM, A. *Gulag: dějiny*. 1. vyd. Praha: Beta -Dobrovský ; Plzeň: Ševčík, 2004, s. 13.; Srov. CHLEVŇUK, O. V. *Historie Gulagu: od kolektivizace do "velkého teroru"*. 1. vyd. Praha: BB/art , 2008, s. 366- 368.

⁶⁶ Srov. Čína reformuje ve velkém, ruší pracovní tábory a povolí druhé dítě. In Idnes.cz [online]. 2013 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/cina-rusi-politiku-jednoho-ditete-drd-/zahranicni.aspx?c=A131115_130525_zahranicni_mlb

⁶⁷ Srov. Čína reformuje ve velkém, ruší pracovní tábory a povolí druhé dítě. In Idnes.cz [online]. 2013 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/cina-rusi-politiku-jednoho-ditete-drd-/zahranicni.aspx?c=A131115_130525_zahranicni_mlb

lidským tělem. V této době byly orgány odebírány zdravotně vyhovujícím vězňům odsouzených k trestu smrti. Ovšem již v 90. letech se k těmto účelům využívali i političtí vězni. Ti ve většině případů nebyli odsouzeni k trestu smrti. K odebírání orgánů u politických vězňů docházelo především proto, že mezi nepolitickými vězni odsouzenými na smrt, bylo mnoho drogově závislých jedinců a prostitutek nakažených žloutenkou, pohlavními chorobami a dalšími nemocemi. Z tohoto důvodů nebyli vhodnými adepty pro odběry orgánů. Přibližně od roku 2001 začali být pronásledováni a vězněni i vyznavatelé Falun Gongu⁶⁸, proslulí mimo jiné svým zdravým životním stylem, proto i tito jedinci byli a nadále jsou využíváni pro odběry orgánů. Nutné je také říci, že tyto transplantace jsou prováděny „za živa“. Ne u mrtvých jedinců, ale lidí, kteří jsou možná zraněni, avšak ještě žijí a pociťují tak každý skalpel zanořený do jejich těla.⁶⁹

Za účelem transplantací orgánů navštěvují Čínu i cizinci, kteří si za tyto zákroky platí. Pravý původ orgánů je jim ale logicky zatajován. Čína si tak vytvořila dobře vydělečný byznys založený na transplantacích a prodeji lidských orgánů.⁷⁰

Co se týče táborů v Severní Koreji, máme k dispozici jen velice málo informací. K jejich zmapování nám pomáhají satelitní snímky, dle kterých bylo zjištěno, že se systém severokorejských pracovních táborů stále rozrůstá. Další informace získáváme zejména z výpovědí očitých svědků, které jasně naznačují fakt, že severokorejské tábory patří mezi ty nejhorší vůbec. Lidé jsou v nich vystaveni hrůzným podmínkám, brutálnímu teroru a nelidským fyzickým trestům. Severní Korea však i přes veškeré důkazy existenci těchto táborů popírá.⁷¹

⁶⁸ Čínské duchovní hnutí obsahující prvky buddhismu a taoismu. Čínský režim vyznavatele tohoto hnutí perzekuuje a pronásleduje.

⁶⁹ Srov. GUTMANN, E. *Jatka: Masové vraždy, odebírání orgánů a čínské řešení problému s disidenty*. 1. vyd. Brno: CPress, 2015, s. 11-21, 238-243.; Srov. Jatka za mřížemi. Publicista líčí byznys s orgány vězňů v Číně. In Idu.cz [online]. [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-ethanem-gutmannem-djw-/zahranicni.aspx?c=A150223_185245_zahranicni_zt

⁷⁰ Srov. GUTMANN, E. *Jatka: Masové vraždy, odebírání orgánů a čínské řešení problému s disidenty*. 1. vyd. Brno: CPress, 2015, s. 238- 243.

⁷¹ Srov. BESANÇON, A. *Nemoc století: komunismus, nacismus a holocaust*. 1. vyd. Praha: Themis, 2000, s. 18., Srov. Amnesty International: Pracovní tábory v KLDŘ se rozrůstají. In Česká televize [online]. 2013 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1060755-amnesty-international-pracovni-tabory-v-kldr-se-rozrustaji>; Srov. Útěk z Tábora č. 14. Zpověď jediného člověka, který utekl z lágru v KLDŘ. In Lidovky.cz [online]. [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/utek-z-tabora-c-14-zpoved-jedineho-cloveka-ktery-utekl-z-lagru-v-severni-koreji-18m-/kultura.aspx?c=A130817_220015_ln_kultura_hm

2.1.3. Umělé hladomory

V některých totalitárních režimech se setkáváme s hladomory, které nebyly primárně vyvolány nějakou přírodní katastrofou jako např. neobvyklým suchem, povodněmi atd... Jejich propuknutí bylo záměrně vyvolané člověkem. Umělé hladomory se tak staly jedním z mnoha projevů biopolitiky totalitárních režimů.⁷²

Tyto uměle vytvořené hladomory nalezneme ve dvou totalitárních režimech a to v Čínské lidové republice a v Sovětském svazu. V případě Čínské lidové republiky byl organizován Čínskou komunistickou stranou (ČKS), v jejímž čele v té době stál Mao Ce-tung. Tento hladomor vypukl v roce 1959 a trval celé tři roky, proto je nazýván jako Velký hladomor. ČKS ho popisovala jako tříletou přírodní pohromu i přes to, že za celé tři roky k žádné přírodní pohromě nedošlo. Počasí bylo vyrovnané, bez záplav, období sucha, zemětřesení atd... Jeho vzniku předcházely jiné skutečnosti. ČKS se snažila vyprodukovat co nejvíce rýže a plodin, ovšem její představy byly značně přemrštěné. Zemědělci nebyli schopni tyto plány naplnit. Dalším z důvodů byla snaha režimu zvýšit hospodářskou produkci železa a oceli a to vše v rámci tzv. Velkého skoku vpřed⁷³, který měl za cíl zvýšit čínskou produkci a urychlit industrializaci země. Do výroby železa a oceli se museli zapojit i zemědělci, kteří pak neměli dostatek času na zemědělské práce, což ve výsledku vedlo k snížení výnosů z úrody. ČKS si samozřejmě chybu nepřiznala a celou situaci svedla na vesničany, které obvinila z toho, že skrývají úrodu. Došlo tak k zabavování veškeré vypěstované úrody, aby ji vesničané nemohli jíst. Vesnice byly hlídány strážci, jakmile někde spatřili kouř či oheň, museli ihned toto místo prohledat a všechnu případnou úrodu zabavit a lidi potrestat. Vesničané se tak báli cokoli vařit. Dokonce i divoce rostoucí zeleninu či kůru. Takto hladověli vesničané v několika čínských provinciích. Stále však byli nuceni vykonávat namáhavé práce jako zavlažování, stavění hrází či výrobu oceli. Lidé v těchto čínských oblastech byli tak hladoví a zoufalí, že byli schopni zabít a jíst vlastní děti. Je tedy jasné, že tato politika Velkého skoku vpřed nepřinesla žádné plánované úspěchy v zemědělství a ani v průmyslu. Naopak vyvolala jeden z nejhorších uměle vytvořených hladomorů. Celkový počet obětí tohoto Velkého hladomoru není znám, odhaduje se na 40 milionů obětí.⁷⁴

⁷² Srov. *Devět komentářů ke komunistické straně*. Mountain View: Broad Press, 2005, s. 163-165.

⁷³ Velký skok vpřed je oficiálním názvem pro politiku Čínské lidové republiky v období pěti let od roku 1958 do roku 1962.

⁷⁴ Srov. *Devět komentářů ke komunistické straně*. Mountain View: Broad Press, 2005, s. 163-165.

Hladomor v Sovětském svazu byl také způsoben komunistickou stranou, přesněji jejím vůdce Josifem Vissarionovičem Stalinem. Často bývá označován jako ukrajinský hladomor, či hladomor na Ukrajině, protože území Ukrajiny jím bylo zasaženo nejvíce. Trval přibližně jeden rok, od roku 1932 do roku 1933. Příčina jeho vzniku je podobná jako v případě čínského hladomoru. V roce 1932 byla v Sovětském svazu opět nízká úroda. Ukrajinská produkce obilí tvořila více jak třetinu celé sovětské úrody. Ukrajina tak musela v zájmu fungování Sovětského svazu odevzdat všechnu svou úrodu. Tu pak komunistická strana přerozdělovala hlavně do měst, aby nezkolaboval průmysl. Sovětský svaz takto zbavil Ukrajinu úrody a nechal ji napospas hladomoru. Mimo ní byly hladomorem postiženy i další části Sovětského svazu, mezi ně patří Povolží, Kazachstán a oblast Severního Kavkazu. Zajímavé také je, že na samotný ukrajinský hladomor existují dva pohledy. První ho vnímá jako organizovanou genocidu ukrajinského obyvatelstva. Někteří historici jej však odmítají. Hladomor dle jejich názoru nebyl primárně etnickou genocidou, protože postihnul i jiná území než jen Ukrajinu. Oběťmi tak nebyli jen Ukrajinci, ale i další obyvatelé sovětského svazu. Nezpochybnitelná je však hrůznost těchto hladomorů. Celkový počet obětí nelze vyčíslit, odhady se pohybují okolo 3 až 6 milionů obětí. Většinu obětí tvořili Ukrajinci.⁷⁵

2.1.4. Obětí režimu se může stát každý

Totalitární režimy v rámci své biopolitiky vytvářejí určité kategorie lidí vyloučených ze společnosti, které následně režim perzekuuje. Totalitní teror se však neomezuje jen na tyto skupiny lidí, jeho obětí se může stát každý, dokonce i vysoce postavení funkcionáři podílející se na výstavbě režimu. V totalitárních režimech není nic jisté. Ten, kdo je dnes poctivým posluhovačem režimu vykonávajícím všechny jeho příkazy, může být hned zítra jedincem obětovaným ve prospěch režimu.⁷⁶

Jasným příkladem toho, že v totalitárním režimu se může stát obětí každý, jsou tzv. čistky ve straně. Jejich cílem je upevnit moc vůdce, nahradit stávající vedoucí stranické představitele novými, loajálnějšími a celkově „pročistit“ stranu a zbavit se všech nespolehlivých členů, kariéristů, politických ignorantů, opozičníků atd... Tito členové strany byli vězněni a zabíjeni. Někteří z nich byli využiti pro zinscenované

⁷⁵ Srov. BUTLER, R. *Nástroje stalinského teroru*. 1.vyd. Praha: Svojtka & Co., 2010, s. 50-52.; Srov. LITERA, B. *"Druhá revoluce": Stalinská transformace sovětského svazu 1928-1934*. 1.vyd. Praha: Dokořán, s.r.o. 2013, s. 83-86.

⁷⁶ Srov. ARENDTOVÁ, H. *Původ totalitarismu I-III*. 1.vyd. Praha: nakladatelství Oikoyemnh, 1996, s.

soudní procesy, které měly veřejnosti ukázat, s jakými „nepřáteli“ se musí režim potýkat.⁷⁷

Jako příklad zde uvedu stranické čistky probíhající v Sovětském svazu ve 30. letech 20. století. Čistky se v sovětském svazu praktikovaly už od roku 1921. V této době však měly jiný charakter. Nevyhovující členové byli pouze vylučováni z komunistické strany. Situace se mění na počátku 30. let, kdy získávají podobu fyzické likvidace. Tato změna jejich charakteru přímo souvisí s proměnou komunistické strany. Ve 20. letech prudce narůstal počet členů komunistické strany. Na konci 20. let měla strana okolo 1,5 milionů členů, v roce 1933 se zvýšil jejich počet na 3,5 milionu. Při takovém množství nad nimi vedení strany ztrácelo kontrolu. Nebyli schopni kontrolovat ani přijímací řízení. Do strany se tak dostávali mimo jiné i pijani, političtí ignoranti, kariéristé, analfabeti, ale třeba i kulaci, kteří prchali před kolektivizací do měst. Strana totiž nabízela svým členům ochranu před trestním stíháním. Na tento fakt poukázal až samotný začátek čistek, proto se v následujících letech tak zradikalizovaly. Svého vrcholu dosáhly v letech 1936-1938.⁷⁸

Pro potřeby těchto čistek využíval Stalin tzv. inscenované procesy, které v kontextu Sovětského svazu bývají označovány jako Moskevské procesy. Jednalo se o předem připravené soudní procesy, při nichž se musel obžalovaný držet své role a doznávat se k činům, jenž nespáchal. Obžalovaní byli například nuceni se přiznat k tomu, že chtěli zabít Stalina, že sabotovali průmyslovou výrobu a podobně. Ihned po vynesení rozsudku byli zastřeleni. Podobný osud čekal i na jejich rodinné příslušníky, kteří byli buď usmrceni, nebo uvězněni.⁷⁹

Oběťmi sovětských čistek se staly miliony lidí. Jejich prostřednictvím se dostali do strany noví lidé. Obměnění byli i vysoce postavení členové strany. Dokonce i ti, co se podíleli na výstavbě tohoto teroru, se později stali sami jeho oběťmi. Stalin ze svých pomocníků ušetřil jen ty, kteří mu byli schopni prokázat absolutní loajalitu vedoucí až k sebeobětování. V rámci této absolutní loajality musel jedinec pro režim a jeho vůdce obětovat svou rodinu, přátele a dokonce i svůj život, bude-li to vůdce požadovat. Výsledkem těchto čistek bylo upevnění Stalinovy moci zejména v okrajových regionech Sovětského svazu a to tím, že se zbavil místních autorit, jejichž moc narůstala. Následně je nahradil novými loajálnějšími lidmi. Dále také získal větší kontrolu a moc nad

⁷⁷ Srov. BABEROWSKI, J. *Rudý teror: dějiny stalinismu*. 1. vyd. Praha: Brána, 2004, s. 115-117. Srov. *Devět komentářů ke komunistické straně*. Mountain View: Broad Press, 2005, s. 173-174.

⁷⁸ Srov. BABEROWSKI, J. *Rudý teror: dějiny stalinismu*. 1. vyd. Praha: Brána, 2004, s. 115-118.

⁷⁹ Srov. BABEROWSKI, J. *Rudý teror: dějiny stalinismu*. 1. vyd. Praha: Brána, 2004, s. 110-115.

komunistickou stranou, která byla ještě více podpořena šířícím se strachem a nejistotou pramenící právě z těchto čítek.⁸⁰

2.2. Snaha o kontrolu reprodukce společnosti

Dalším znakem utopické biopolitiky totalitárních režimů je snaha regulovat reprodukci společnosti. Jejím prostřednictvím se snaží režimy zvyšovat či snižovat populační nárůst v závislosti na aktuálních potřebách režimu. V některých případech může být tato reprodukční politika využita k omezení reprodukce konkrétních jedinců, jako tomu bylo v případě nacistického Německa.

To, jak v praxi vypadá totalitární reprodukční politika, budu popisovat na třech vybraných režimech: nacistickém Německu, Sovětském svazu a Čínské lidové republice. Přičemž v první části této kapitoly budu srovnávat reprodukční politiku Sovětského svazu s reprodukční politikou Třetí říše, protože tyto dva režimy se v určitém období své existence vzájemně ovlivňovaly a působily na sebe, což se v některých aspektech odráželo i v jejich populačních politikách. Třetím příkladem bude reprodukční politika Čínské lidové republiky, která ve srovnání s těmito dvěma režimy má svá výrazná specifika.

2.2.1. Komparace reprodukční politiky v nacistickém Německu a Sovětském svazu

Regulace porodnosti

Většina evropských států v meziválečném období zastávala názor, že by stát měl reprodukci své společnosti nějakým způsobem regulovat. Potřeba této regulace v sobě odrážela snahu vytvořit co nejpočetnější populaci pro případ, že by došlo k vypuknutí války. S tímto názorem se setkáváme i v případě nacistického Německa a Sovětského svazu. Motivace k vytvoření státem regulované reprodukce tedy byla u těchto dvou režimů stejná, avšak v obou případech byla prováděna zcela odlišná reprodukční politika. Samozřejmě, že v nich můžeme najít i shodné rysy jako například oslavování mateřství, snahu o transformaci společnosti a o její zvětšování, odpor k liberalismu, omezování osobních svobod... Společná jim byla i myšlenka, že blaho státu má přednost před blahem jednotlivce. Avšak při hlubším studiu těchto dvou reprodukčních politik zjistíme, že daleko více převažují rozdílnosti než shodné rysy. Jejich rozdílnost spočívá

⁸⁰Srov. BABEROWSKI, J. *Rudý teror: dějiny stalinismu*. 1. vyd. Praha: Brána, 2004, s. 120-121, 131-134.

v odlišných materiálních podmínkách obou režimů. Nacistické Německo mělo relativně stabilizovanou a průmyslově rozvinutou společnost s byrokratickými a politickými strukturami, zatímco Sovětský svaz byl ve srovnání s Německem průmyslově zaostalou zemí, usilující o komplexní transformaci společenského a politického systému. Dále se také jejich reprodukční politiky lišily v problematice genderových rolí a ve vztahu k eugenice. Je také nutné zmínit, že každá z těchto reprodukčních politik podléhala jiné ideologii.⁸¹

Reprodukční politika nacistického Německa byla značně ovlivněna rasistickou ideologií. Jejich cílem bylo vytvořit rasově definovaný Volksgemeinschaft, který měl být založený na hegemonii panské árijské rasy. Tato árijská rasa se měla následně rozšířit po celé Evropě. Proto nacistická ideologie stanovovala striktní hranice mezi těmi, kdo byli a kdo nebyli považováni za rasově či geneticky vyhovující. Rasově a geneticky čistí jedinci měli v zájmu celku přivést na svět co nejvíce potomků, aby došlo k posílení národa a rozrůstání „nadřazené“ rasy. Tato myšlenka byla mimo jiné prosazována různými státními nařízeními a příkazy, které se týkaly zejména problematiky antikoncepce, potratů, a rozmnožovacích schopností lidí.⁸²

Od roku 1933 byla rasově a geneticky čistým ženám, které otěhotněly rovněž s rasově a geneticky vhodným partnerem zakázána interrupce, protože jejich potomstvo bylo cenné pro národ. Tyto ženy tak nemohly uměle přerušit své těhotenství. Pokud by se tak stalo, hrozil jim trest odnětí svobody na 5-15 let. Naopak „méně hodnotným“ jedincům byly interrupce povolené, v některých případech dokonce příkázané a vynucované násilím.⁸³ Antikoncepce byly zakázané až déle, v roce 1941. Tento zákaz zakazoval jejich výrobu i distribuci, netýkal se však kondomů. Kondomy byly nadále povoleny zejména vojákům či dělníkům a to z důvodu předejití venerických chorob. Existovalo totiž přesvědčení, že dělníci a vojáci potřebují sexuální odreagování, aby byli dostatečně produktivní ve výrobě a docházelo k zvyšování bojové morálky. Těmto mužům tak bylo povolováno (v případě vojáků dokonce doporučováno) vyhledávat služby prostitutek.⁸⁴

⁸¹ Srov. BABEROWSKI, J. *Rudý teror: dějiny stalinismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Brána, 2004, s. 124-127.

⁸² Srov. BABEROWSKI, J. *Rudý teror: dějiny stalinismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Brána, 2004, s. 124-125, 158-159.

⁸³ S těmito interrupčními zákony souvisí i zákony sterilizační, které byly provozovány v rámci nacistické eugeniky.

⁸⁴ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 148, 159, 179.

Významný vliv na nacistickou reprodukční politiku měly i norimberské zákony z roku 1935. Zejména pak zákon o ochraně německé krve a německé cti, který uvedl sňatky mezi Židy a árijci mimo zákon a klasifikoval Židy podle stupně smíšené krve. Po něm následoval další zákon označovaný jako zákon na ochranu dědičného zdraví německého lidu. Ten zakazoval sňatky mezi jedinci, u nichž existovala pravděpodobnost nežádoucího potomstva. Dále zakazoval uzavřít sňatek jedincům sterilizovaným, neplodným, nezpůsobilým či rasově nevyhovujícím. Také vytvořil nový systém manželského poradenství. Toto vládou financované poradenství poskytovalo rady zdravým manželům v otázkách antikoncepce a sexuálních záležitostí, tak aby docházelo k formování početných a vyhovujících rodin. Na základě těchto zákonů se začaly zavádět tzv. osvědčení o zdraví manželů, která se zaměřovala na ochranu zdraví nacistické společnosti z hlediska eugenického, nikoliv rasového. Tato osvědčení musel každý pár před sňatkem doložit.⁸⁵

Splnění rasových a eugenických kritérií bylo také nutným předpokladem k uznání novomanželské půjčky. V těchto novomanželských půjčkách opět můžeme vidět snahu nacistického režimu podporovat nově vznikající rodiny, které byly rasově, geneticky a zdravotně čisté. Nacistická společnost na tyto půjčky novomanželům reagovala zpočátku pozitivně, což dokazují zprávy z Berlínských novin, které dokonce mluví i o nárůstu sňatečnosti v souvislosti s těmito půjčkami. Nadšení však brzy opadlo a to z důvodu zpřísnění eugenických testů a s tím souvisejícím nárůstem problémů, které žadatelé při vyřizování půjčky museli řešit.⁸⁶

Na rozdíl od nacistického Německa Sovětský svaz podporoval porodnost všech svých příslušníků bez ohledu na jejich rasu, národnost či mentální a fyzické dispozice. Marxistická ideologie Sovětského svazu odmítala biologický determinismus, na němž byl založen podivný systém pronatalismu a antinatalismu ve Třetí říši. Namísto biologického determinismu vyzdvihovali společensko-ekonomické determinanty lidského vědomí a jednání, které utvářely dané historické prostředí.⁸⁷

Sovětská podpora porodnosti se tedy výrazně odlišovala od nacistické. Oba režimy sledovaly zvyšováním počtu dětí rozdílné cíle. Nacistická populační politika v sobě odrážela plány rasové dominance v Evropě a následně i celém světě, kdežto

⁸⁵ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 160-165.

⁸⁶ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 164, 172, 173.

⁸⁷ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 169.

Sovětský svaz spojoval reprodukční politiku s ideály budování socialismu. Chtěl vytvořit novou a početnou společnost složenou z pracujícího lidu. V počátcích sovětům tedy šlo o „produkci“ dělníků, avšak ve druhé polovině 30. let se k těmto snahám přidružují i vojenské cíle. Zvyšování porodnosti začalo být vnímáno i v souvislostech vojenské síly. Tento celoevropský trend zvyšování porodnosti pro obranu státu vycházel z rostoucího mezinárodního napětí, které vrcholilo právě koncem 30. let 20. století.⁸⁸

V praxi se snažila sovětská vláda zvýšit porodnost pomocí finančního bonusu ve výši dvou tisíc rublů na každé dítě. Tento bonus mohly získat všechny ženy, pokud měly alespoň 6 dětí. Matkám se 7 a více dětmi měly být vyplaceny bez ohledu na sociální původ a to i v případě, že jejich manžel byl zatčen z důvodu kontrarevoluční činnosti. Podporu tedy získali i tzv. třídní a ideologičtí nepřátelé. Vedle těchto finančních bonusů podporovala sovětská vláda mateřství prostřednictvím různých služeb a pomůcek, jako například budováním ženských domovů, jeslí, školek, mléčných kuchyní atd... Tyto snahy však nebyly dostačující vzhledem k velkému počtu pracujících žen.⁸⁹

Sovětský režim stejně jako nacistický, zavedl zákon zakazující interrupce. Tento zákaz ale platil pro všechny sovětské ženy, na rozdíl od nacistického tedy nebyl rasově ani eugenicky podmíněn. Zákon zakazující potraty byl v SSSR vyhlášen v roce 1936. Interrupce byly umožněny jen ze zdravotních důvodů a to v případě, kdy byl ohrožen život matky, nebo byl vysoce pravděpodobný výskyt dědičné choroby u dítěte. Se zavedením tohoto zákona souvisí i rozsáhlá kampaň, vedená státem. S pomocí kampaně se snažili informovat své občany o nebezpečnosti interrupcí. Cílem této kampaně bylo vykreslit potraty jako velice nebezpečné zákroky a odradit tak ženy od jakýchkoliv pokusů uměle přerušovat těhotenství. Zároveň se také Sovětský svaz snažil zkvalitnit své zdravotnictví, které bylo na svou dobu zaostalé a nedostačující. Tyto snahy se opět orientovaly na podporu porodnosti. Docházelo k budování dětských nemocnic a k zlepšování péče o matky. Ovšem za druhé světové války se zájmy režimu změnily. Zdravotnictví přestalo být vládou dostatečně financováno. Režim se více zaměřoval na

⁸⁸ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 170, 171.

⁸⁹ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 162, 170.

budování oceláren a rozšiřování vojenské výroby. Takže ve výsledku byla tato forma podpory porodnosti neefektivní.⁹⁰

Pokud budeme tyto dva typy reprodukčních politik posuzovat z hlediska úspěšnosti, tak musíme konstatovat, že ani jednomu režimu se nepodařilo dosáhnout trvalejšího růstu porodnosti i přes jejich veškerá opatření.⁹¹ Svůj podíl na tom má i druhá světová válka, která značně negativně ovlivnila populační vývoj. A to jak v počtu obětí, tak i v kritickém poklesu porodnosti. Dalším důvodem byla také neúspěšnost některých zákonů či opatření. Jako příklad můžu uvést již zmíněné novomanželské půjčky, jejichž obliba značně klesla kvůli zpřísnění eugenických testů. Dále také docházelo k nedodržování interrupčních zákonů zejména v Sovětském svazu, který se musel potýkat s prováděním nelegálních interrupcí. Těchto neúspěšných opatření bychom mohli jmenovat i více... Výsledek byl tedy takový, že se ani jedné z těchto reprodukčních politik nepodařilo naplnit své cíle.⁹²

Genderové role a vnímání sexuality

Reprodukční politiky nacistického Německa a Sovětského svazu se od sebe odlišovaly také v pojetí rodiny, genderových rolí a v jistém směru i ve vnímání sexuality. Rodina hrála v obou režimech důležitou roli, byla základem celé reprodukční politiky. Avšak každý z režimů prosazoval svůj vlastní vzor rodiny.⁹³

Ideální nacistickou rodinu tvořil heterosexuální a rasově čistý pár, který měl na svět přivést co nejvíce potomků. Jasně definované byly i role muže a ženy v rámci rodiny. Muž (otec rodiny) plnil funkci jediného živitele rodiny. Žena v nacistické ideologii byla vnímána především jako matka starající se o domácnost a děti. Proto jedním z cílů nacistické populační politiky bylo přimět ženy, aby odešly ze svého zaměstnání a vrátily se do domácnosti. Ženám bylo zakázáno provádět některé profese a jakkoliv zasahovat do politiky. Ta byla určená jen mužům. Toto „vytlačování“ žen z pracovního trhu v sobě odráželo také snahu snížit míru nezaměstnanosti. Představa byla taková, že ženy uvolní odchodem do domácnosti svá pracovní místa, která budou

⁹⁰ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 137,138, 154,157,158.

⁹¹ V nacistickém Německu došlo sice v letech 1933-1938 jistému nárůstu porodnosti, avšak tento růst byl patrný i v některých jiných státech, je tedy spíše výsledkem hospodářského cyklu, než nacistické reprodukční politiky. V SSSR i přes snahu zvyšovat porodnost se nikdy nepodařilo dosáhnout tak vysoké natality jako v době před industrializací.

⁹² Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 172-175.

⁹³ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 127.

obsazena muži-živiteli rodin. Jakousi odměnou pro ženy, jež opustily své zaměstnání, byla možnost získat novomanželskou půjčku⁹⁴ ve výši přibližně ročního platu (500-1000 říšských marek). Tato půjčka se při každém narozeném dítěti zmenšila o čtvrtinu. Situace se však mění v roce 1936, kdy se režim potýkal s nedostatkem pracovních sil a to zejména z důvodu prudkého rozvoje zbrojního průmyslu. Od tohoto roku již ženy nebyly nuceny zanechat své placené zaměstnání. Na novomanželské půjčky měly nově nárok i rodiny s pracujícími manželkami.⁹⁵

Jedním ze způsobů jak režim oslavoval mateřství, byly tzv. Čestné kříže německých matek, které se udělovaly 12. srpna v Den matek.⁹⁶ Na tento kříž měly nárok ženy se čtyřmi a více dětmi. Za 4 děti získala žena bronzový kříž, za šest stříbrný a za osm dětí zlatý.⁹⁷

Oproti třetí říši prosazoval Sovětský svaz koncepci dvou pracujících rodičů v rodině. Na teoretické úrovni Sověti přiznávali ženám rovnost s muži v hospodářské i veřejné sféře. Od sovětských žen tedy režim očekával, že budou plnit jak roli matek početného potomstva, tak i roli pracovitých dělnic. Těhotným ženám byla udělena osmítýdenní placená dovolená před porodem a pak po porodu. Po této dovolené se žena měla opět navrátit do práce. Sovětští muži tak neplnili roli jediného živitele rodiny.⁹⁸

Sovětský režim v rámci své kampaně pro podporu porodnosti usiloval také o prosazování rodičovských povinností, zejména pak u otců. Od roku 1936 požadovala sovětská vláda zaevidování všech porodů do jednoho měsíce od jejich uskutečnění. Tato evidence musela obsahovat jak údaje o matce, tak i o otci dítěte. Žena tedy byla nucena uvést jméno otce svého dítěte, i pokud s ním nebyla oddána. Často se stávalo, že byla jména otců zaevidována bez jejich přítomnosti. Stačilo, aby matka předložila nějaký důkaz o jejich společném soužití v době, kdy žena otěhotněla. Sovětská vláda se také snažila zamezit rozvodům, což dokazuje zákon z roku 1936. Mimo zákaz potratů tento zákon také značně znesnadňoval proveditelnost rozvodu skrze různé podmínky. Zároveň došlo k zpřísnění pravidel pro vypočítávání výživného na dítě. S tím souvisí i

⁹⁴ Mimo odchod ženy z práce byla tato novomanželská půjčka podmíněna i rasovými a eugenickými pravidly.

⁹⁵ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 127, 147, 149, 163, 164.; Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009, s. 135, 138, 139.

⁹⁶ 12. srpna se narodila Hitlerova matka

⁹⁷ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 166.; Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*, 1. vyd. Praha: Academia, 2009, s. 135.

⁹⁸ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 127, 148, 162-163.

zvýšení trestů za neplacení výživného a to až na dva roky odnětí svobody. Tuto snahu prosazovat otcovské povinnosti vůči rodině a dětem sovětský režim umocňoval různými články, které zdůrazňovaly, že špatný otec a manžel, co neplní své rodinné povinnosti, nemůže být ani dobrým občanem. Stejně tak v těchto člancích byli odsuzováni lidé, kteří se rozhodli pro rozvod.⁹⁹

Co se týče vnímání sexuality u těchto režimů, opět narazíme na některé odlišnosti. Ve Třetí říši byla ženská sexualita spojována výhradně jen s reprodukcí. Naopak u mužů se očekávaly, v některých případech dokonce i podporovaly, zálety. Obecně můžeme říci, že Třetí říše nebyla sexuálně represivní společností. Mimomanželské sexuální aktivity byly režimem podporovány v případě, že vedly ke zrození většího počtu „árijských“ dětí, anebo pokud k těmto záletům docházelo v zájmu zvýšení produktivity práce či zvýšení výkonnosti na bitevním poli. Nacistická vláda dokonce vojákům doporučovala využívat služeb prostituce. Báli se totiž, aby se v armádě z nedostatku heterosexuálního styku nezačaly šířit homosexuální touhy. I přes to, že tato mimomanželská sexuální aktivita u mužů byla režimem podporována, neměla vést a ani nevedla k oslabení nacistické prorodinné politiky. Naopak v SSSR byl kladen důraz na stabilitu rodiny a sexuální sebekázeň. Žádné mimomanželské sexuální aktivity nebyly sovětským režimem podporovány, ba naopak spíše se snažili je potlačovat.¹⁰⁰

Jak v Sovětském svazu, tak i v nacistickém Německu byla značně negativně vnímána homosexualita. Oba režimy přistupovali k homosexualitě jako nenormálnímu a nezdravému společenskému jevu, který je nutné potlačovat a trestat. V Sovětském svazu v roce 1936 komisař spravedlnosti Nikolaj Krylenko popisoval homosexualitu jako projev buržoazní dekadence a kontrarevoluce. „*Prohlašoval, že homosexualita nemá místo v socialistické společnosti založené na zdravých principech. Homosexuály označoval za deklasovanou sebranku, která se rekrutuje buď ze spodiny společnosti, anebo z řad zbytků bývalých vykořisťovatelských tříd.*“¹⁰¹ Nacistický režim viděl v homosexualitě nejen morální, ale i vojenskou hrozbu, proto byla nemilosrdně stíhána.¹⁰²

⁹⁹ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 154-155.

¹⁰⁰ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 149-152.

¹⁰¹ GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 155.

¹⁰² Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 152,153,155.

Eugenika

Právě eugenika je jasným příkladem toho, jak se tyto dva totalitární režimy pokoušely s pomocí odborníků dosáhnout biosociální přeměny u vlastní společnosti prostřednictvím kontroly reprodukce. Cílem eugeniky bylo zlepšit lidský druh. Využívány k tomu byly různé vědecké a technické prostředky. Eugenické snahy obou režimů byly uskutečňovány pod vlivem ideologií, což zásadně ovlivnilo jejich následný vývoj.¹⁰³

Eugenika v nacistickém Německu se stala hlavním principem celé léčebné praxe. Nezabývala se jen reprodukcí společnosti, ale zasahovala do všech lékařských odvětví. Vycházela z mendelovských poznatků a kladla důraz na neměnitelnost genetické výbavy jedince, přičemž základ nacistické eugeniky tvořila rasová hygiena. Rasová hygiena zkoumala především dědičné (vnitřní) a rasové (vnější) „hrozby“ v německé populaci. Její obhájci zastávali názor, že je nutné tyto dědičné a rasové hrozby odstranit z německé společnosti, jinak dojde k její degeneraci. V praxi to tedy pro nacisty znamenalo vymýcení všech typů postižení a invalidity z německého národa a likvidaci či sterilizaci jak nezpůsobilých Němců, mezi které byli řazeni mentálně zaostalý, lidé s vrozenými vadami, homosexuálové a političtí odpůrci, tak i geneticky zdravých jedinců nesplňujících rasové požadavky. Do této skupiny patřili Židé, Romové či Slované.¹⁰⁴

Zákon o předcházení geneticky postižených potomků, neboli tzv. zákon o sterilizaci, byl přijat v červenci 1933. Dle tohoto zákona mohl být jedinec sterilizován v případě, že ho genetický soud označil za „geneticky nemocného“. Mezi tyto „genetické nemoci“ nacismus řadil například slaboduchost, schizofrenii, manio-depresivná šílenství, genetickou epilepsii, dědičnou slepotu či hluchotu nebo těžký alkoholismus. Tento zákon se nevztahoval na sterilizace z důvodu rasových, měl se zaměřovat jen na tyto genetické „poruchy“. Avšak v následujících letech se objevily i případy, kdy byli jedinci sterilizováni na základě jejich rasové příslušnosti. Takto tomu bylo například u rýnských míšenců, což byly děti „černých“ francouzských okupačních

¹⁰³ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 145.

¹⁰⁴ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 141-143.

vojáků a rodilých Němek. V roce 1937 vydal Hitler tajný rozkaz, dle kterého bylo sterilizováno okolo pěti set těchto rýnských míšenců.¹⁰⁵

Nacistický režim se velmi snažil, aby tento zákon o sterilizaci byl veřejností vnímán jen eugenicky a ne jako nějaký kárný prostředek trestající lidi za něco špatného. Sterilizace byla naopak nacistickou vládou charakterizována jako oběť v zájmu národa, díky níž dojde k vymizení genetických nemocí.¹⁰⁶

Některé z těchto nacisty definovaných genetických nemocí nebyly způsobeny genetikou, ale vlivy prostředí. Tento fakt si uvědomovali i mnozí tehdejší odborníci. Masové sterilizace tzv. „geneticky postižených jedinců“ však byly prováděny dále i navzdory tomuto faktu. Většina z nich se totiž přikláněla k názoru, že opatrnosti není nikdy nazbyt, protože i malé vady v populaci by mohly způsobit závažnější poškození národa. Celkový počet lidí, kteří museli v době nacistické vlády podstoupit sterilizaci, se odhaduje až na 400 000 osob. Naprostá většina těchto zákroků byla provedena během prvních čtyř let platnosti sterilizačního zákona, tedy v letech 1933-1937.¹⁰⁷

V rámci nacistické eugeniky byly prováděny i eutanazie. Program eutanazie dospělých byl Hitlerem schválen v červenci 1939. Jeho cílem bylo vyvraždění všech psychiatrických pacientů ve Třetí říši. První popravy se uskutečnily v roce 1940, během vpádu nacistické armády do Polska. Zabito bylo přibližně 4 400 duševně nemocných polských pacientů. Současně probíhaly likvidace duševně nemocných také v některých částech Německa, především v Pomořansku a v západním Prusku. Většina těchto jedinců byla zastřelena. Už v tomto roce se ale začala prosazovat nová metoda zabíjení duševně nemocných jedinců. Ta probíhala přímo v nemocnicích a psychiatrických ústavech. Pro její potřeby byly postaveny speciální zařízení. Jednalo se o jakousi místnost, která měla vykachlíkovanou podlahu a podobala se sprše. Do této místnosti bylo přivedeno až 20 donaha vysvlečených osob. Tito jedinci zde byli uzavřeni a následně zplynováni oxidem uhelnatým. Poté byla těla spálena v kremačních pecích. Až do srpna 1941 byl program eutanazie řízen centrálně Hitlerovým Říšským kancléřstvím. Od roku 1942 byla odpovědnost převedena na jednotlivé nemocnice. Zároveň došlo i

¹⁰⁵ Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1.vyd. Praha: Academia, 2009, s. 108, 125.

¹⁰⁶ Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1.vyd. Praha: Academia, 2009, s. 114.

¹⁰⁷ Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1.vyd. Praha: Academia, 2009, s. 114,115, 122.

k proměně metod zabíjení. Místo plynových komor¹⁰⁸ byli tito jedinci zabíjeni pomocí jedů, smrtících injekcí či hladovění.¹⁰⁹

Tomuto programu, jehož cílem bylo zbavit Německo postižených, slabých a „podřadných“ jedinců, se nevyhnuly ani děti. Lékaři měli povinnost informovat úřady a vést evidenci o všech dědičně postižených dětech, které měli v péči. Mezi tato dědičná postižený režim řadil zejména: mongolismus (zvláště ve spojení s hluchotou nebo slepotou), mikrocefalii, hydrocefalii, chybějící údy, deformace hlavy, rozštěp páteře a další tělesné vady způsobené například spasticitou¹¹⁰. Na základě evidencí vedených o těchto dětech, se rozhodovalo o tom, zda dítě může žít dál, nebo musí zemřít. Rozhodnutím nepředcházela žádná odborná vyšetření těchto dětí, ani se neradili s jejich rodiči. Děti, které měly zemřít, byly převezeny do speciálních ústavů, pod záminkou zlepšení jejich zdravotní péče. Jejich rodiče byli nuceni s převozem souhlasit. K zabíjení těchto dětí se používaly injekce morfia, zplynování kyanidem, nebo bojovými plyny. Mimo tyto metody se nechávaly děti vyhladovět nebo umíraly na podchlazení v nevytápěných místnostech. Rodiče byli o úmrtí jejich dětí informováni dopisem. Ten jim sděloval, že jejich syn či dcera náhle zemřel/a na zánět slepého střeva, otok mozku či z jiného vymyšleného důvodu. Zároveň bylo v dopise uvedeno, že tělo bylo ihned spáleno.¹¹¹

Programy eutanazie dospělých a dětí byly drženy po celou dobu v tajnosti. Ale i tak se objevovala různá podezření, že dochází k zabíjení postižených dětí a psychicky nemocných jedinců. Tyto informace se režim snažil vyvracet a potlačovat.¹¹²

Oproti nacistické eugenice, jejíž základ tvořila rasová hygiena, byla eugenika stalinistického Ruska pojata striktně lékařsky a byla aplikována zejména jako prevence nebezpečných chorob. Ve 20. letech 20. století probíhaly živé vědecké diskuze mezi stoupenci německé a sovětské eugeniky. Tato spolupráce však končí ještě před nástupem nacistů k moci. Důvodem byl značně odlišný pohled obou národů na eugeniku. Od 30. let začíná Sovětský svaz postupně odmítat eugeniku a to nejen proto, že neshodovala se sovětskou ideologií, jelikož ta zdůrazňovala roli prostředí na utváření

¹⁰⁸ Ke konci srpna 1941 bylo plynování duševně nemocných pozastaveno.

¹⁰⁹ Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1.vyd. Praha: Academia, 2009, s. 207-211.

¹¹⁰ Stav zvýšeného svalového napětí

¹¹¹ Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1.vyd. Praha: Academia, 2009, s. 204-207.

¹¹² Srov. PROCTOR, R. N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. 1.vyd. Praha: Academia, 2009, s. 210.

jedince, ale především pro její spojitost fašismem. Úplný konec sovětské eugeniky nastal v roce 1937.¹¹³

2.2.2. Reprodukční politika v Čínské lidové republice

Čínská lidová republika vznikla v říjnu 1949, v jejím čele stál komunistický vůdce Mao Ce-tung. V těchto počátcích režimu byl růst populace podporován, věřilo se, že po staletí válek, epidemií a nepokojů přinese přírůstek obyvatel i kýžený ekonomický růst, protože s každým novým jedincem a jeho prací by se zvyšovala zemědělská či průmyslová produkce. Ovšem už ve druhé polovině 50. let se objevují první snahy o regulaci populačního růstu a to zejména ze strany čínských sociologů, kteří nevnímali početně vzrůstající populaci jako zdroj ekonomického růstu, ale naopak jako zdroj ekonomické zaostalosti a chudoby. Jakékoliv snahy o regulaci porodnosti v této době byly následně potlačeny kampaní Velkého skoku vpřed trvajícím od roku 1958-1962. V rámci této kampaně se Mao Ce-Tung snažil z Čínské lidové republiky vytvořit moderní industrializovaný stát a zároveň touto kampaní nadále podporoval růst populace, aby měl režim k dispozici dostatek pracovních sil.¹¹⁴

Ke změně došlo v 70. letech, kdy vláda Čínské lidové republiky začíná prosazovat novou populační politiku, jejímž cílem bylo regulovat porodnost svých obyvatel a do budoucna tak snižovat populační růst. Celá tato kampaň snažící se zastavit růst populace se nesla hesly „Později, déle a méně“. Slovo „později“ znamenalo pozdější vstup jedinců do manželství, tedy ve vyšším věku jedinců¹¹⁵, a stejně tak zdůrazňuje pozdější těhotenství u žen. Žena měla ideálně otěhotnět až po dosažení 25 let. Druhé slovo „déle“ odkazuje na delší intervaly mezi těhotenstvími ženy a posledním „méně“ režim vyzdvihuje menší rodiny a dává je příkladem. Tato kampaň byla úspěšná. V období od roku 1970 do roku 1976 klesla porodnost o polovinu. I přes tuto úspěšnost režim přešel k drastičtějším metodám snižování porodnosti, protože omezené zdroje Číny stále nestačily populačnímu růstu. Z tohoto důvodu byl v roce 1980 uveden v platnost zákon, který povoloval čínským rodinám mít jen jedno dítě. Tento zákon byl součástí nové politiky a nové kampaně řídicí se heslem „jedna rodina- jedno dítě“. Porušení tohoto zákona bylo trestáno vysokými pokutami. V případě, že dítě ještě

¹¹³ Srov. GEYER, M., FITZPATRICKOVÁ, S. *Za obzor totalitarismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 141-146.

¹¹⁴ Srov. FITZPATRICK, L. *A Brief History of China's One-Child Policy*. In TIME [online]. 2009 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1912861,00.html>

¹¹⁵ U žen bylo určeno 25 let jako minimální věk pro vstup do manželství, u mužů pak 28 let.

nebylo narozeno, byly ženy nuceny podstoupit interrupci. Dále také docházelo k nuceným sterilizacím. Známé jsou i případy, kdy kvůli tomuto zákonu byla vražděna novorozeňata.¹¹⁶

V roce 2013 byla politika jednoho dítěte uvolněna. Od tohoto roku si mohly dvě děti pořádit rodiny, které příslušely k čínským etnickým menšinám a také páry, z nichž alespoň jeden byl jedináčkem. O dva roky později v roce 2015 byl tento zákon pozměněn a to tak, že počínaje rokem 2015 mohl mít každý pár dvě děti. Hlavním důvodem této změny byla snaha režimu zastavit rychlé stárnutí čínské populace, které bylo zapříčiněno právě politikou jednoho dítěte. Dalším negativním důsledkem této politiky je také početní nerovnováha mezi pohlavími. V čínské společnosti převažují muži nad ženami, na 100 narozených dívek připadá 118 narozených chlapců.¹¹⁷ Tento nepoměr je způsoben tím, že spousta čínských párů preferuje syny nad dcerami. Těhotné ženy tak často podstoupí interrupci, pokud je jejich plod ženského pohlaví. Dokonce byly zaznamenány i případy, kdy došlo k usmrcení těchto novorozených holčiček. Vzniklý nepoměr se čínská vláda snažila řešit už v roce 1994 přijetím zákona, který zakazoval lékařům prozrazovat pohlaví potomka před jeho narozením.¹¹⁸

Řada odborníků hodnotí celou politiku jednoho dítěte jako zbytečnou, protože již v době, kdy byl zákon zaveden, docházelo k přirozenému poklesu porodnosti. Rodiny už tehdy nechtěly mnoho potomků a to především z ekonomických důvodů. Navíc nebýt tohoto zákona, Čínská lidová republika by nemusela řešit následně vzniklé populační problémy jako stárnoucí populaci, či početní nepoměr mezi ženami a muži ve společnosti atd... Zároveň tito odborníci poukazují na fakt, že povolení rodinám mít dvě děti, přišlo příliš pozdě vzhledem k problému se stárnoucí populací.¹¹⁹

¹¹⁶ Srov. Čína před více než rokem dovolila párům dvě děti. A hlásí rekordní porodnost. In Česká televize [online]. 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2021361-cina-pred-vice-nez-rokem-dovolila-parum-dve-deti-a-hlasi-rekordni-porodnost>; Srov. FITZPATRICK, L. *A Brief History of China's One-Child Policy*. In TIME [online]. 2009 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1912861,00.html>, Srov. Fertility revolution in China. In IDRC Digital Library [online]. [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <https://idl-bnc-idrc.dspacedirect.org/handle/10625/22554>

¹¹⁷ Přirozený poměr ve společnosti je 105 narozených chlapců na 100 narozených dívek.

¹¹⁸ Srov. Čína před více než rokem dovolila párům dvě děti. A hlásí rekordní porodnost. In Česká televize [online]. 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2021361-cina-pred-vice-nez-rokem-dovolila-parum-dve-deti-a-hlasi-rekordni-porodnost>; Srov. China ends one-child policy after 35 years. In The Guardian [online]. [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/29/china-abandons-one-child-policy>; Srov. FITZPATRICK, L. *A Brief History of China's One-Child Policy*. In TIME [online]. 2009 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1912861,00.html>

¹¹⁹ Srov. Čína před více než rokem dovolila párům dvě děti. A hlásí rekordní porodnost. In Česká televize [online]. 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2021361-cina-pred-vice-nez-rokem-dovolila-parum-dve-deti-a-hlasi-rekordni-porodnost>

Z celé reprodukční politiky, kterou praktikuje Čínská lidová republika je jasně patrné, že podléhá státnímu plánování. Obyvatelé tohoto režimu si nemohou sami svobodně určit, kolik dětí by v rámci své rodiny chtěli mít. Musí se podřizovat stávajícím zákonům, které jsou vymáhány tvrdými sankcemi. Reprodukční politika komunistické Číny je tedy jednou z oblastí, kde dochází k porušování lidských práv.

3. Pohled na problematiku z perspektivy Transkulturní komunikace

Téma této bakalářské práce otevírá hned několik problematik, jež se zásadně dotýkají oboru Transkulturní komunikace. Již v začátku práce poukazují na možnost využívání ideologií k manipulaci lidí a překrucování reality, které následně vede k porušování lidských práv a veškerých svobod člověka. Od ideologií se dostáváme k hlavnímu tématu práce -biopolitice. Už podle toho, co bylo v této práci o biopolitice napsáno je jasné, že se jedná o problematiku, jež si zaslouží v kontextu Transkulturní komunikace svou pozornost. V samotné definici biopolitiky je obsaženo, že se zaměřuje na biologické procesy populace. Jinými slovy tedy redukuje celou populaci jen na tyto procesy a opomíjí člověka jako celek, jako osobu se svou důstojností. Člověk, přesněji řečeno, celá populace se stává pouhým nástrojem politiky. Tento fakt jasně poukazuje na hrozby, jež tkví v této redukci člověka. Názorným příkladem této hrozivé podoby biopolitiky, je právě biopolitika totalitárních režimů. V nich dochází k tak zvrácenému vnímání člověka, které zcela narušuje lidskou důstojnost a odmítá základní lidská práva a svobody. Tato skutečnost se odráží i v prvním rysu totalitární biopolitiky a to ve snaze režimů zbavit společnost určitých jedinců či celých skupin lidí na základě smyšlených kritérií. Ta většinou souvisela s jejich etnickým, národnostním, sociálním či třídním původem a vírou... Dostáváme se tedy i k problematikám týkajících se původu člověka, jeho etnické příslušnosti, národnosti, rasy, náboženství, kultury, tradic, zvyků...

Jedinci, kteří byli vyhodnoceni jako nevyhovující, se stávali oběťmi masového teroru. Režim se jich snažil různými způsoby zbavit. K těmto účelům jim sloužily koncentrační či pracovní tábory, deportace, teror atd... S čímž souvisí i pokusy prováděné na lidech, ke kterým nejčastěji docházelo v prostředí koncentračních táborů. Tyto fenomény si zaslouží také svou pozornost v rámci Transkulturní komunikace. A to ne jen z hlediska porušování lidských práv, důležité je ptát se i po jejich původu, v jaké

situaci vznikaly a jak je vůbec možné, že je tyto režimy mohly uskutečnit. Zároveň je nutné si klást otázku, jak můžeme takovýmto hrůznostem do budoucna předejít a zamezit tak jejich vzniku a celkově vzniku totalitárních režimů.

Druhý znak biopolitiky se týká kontroly reprodukce společnosti. V této kapitole se dostávám k tématům jako nucené interrupce, povolování či zakazování antikoncepce, v rámci eugeniky pak k nuceným sterilizacím a eutanaziím, k perzekucím osob z důvodu jejich sexuální orientace a v neposlední řadě k zákonům, jež povolují mít párům jen určitý počet dětí. Většina těchto zmíněných témat je stále aktuálních a pro mnoho kultur a států jsou dodnes velmi kontroverzními. Jedná se o problematiku, na které mají různé státy a kultury odlišné názory. Proto jsou pro Transkulturní komunikaci tak zásadní. Ne jen z hlediska případného porušování lidských práv, ale i z toho důvodu, že jsou často problémem a překážkou při jakékoliv komunikaci mezi některými kulturami a státy.

Větší pozornost by měla být věnována i samotnému strukturalismu, tedy teorii kultury, jež byla na tuto práci aplikována. Celou utopickou biopolitiku a její znaky jsem se snažila představit prostřednictvím společenských struktur do určité míry vytvořených totalitárním režimem. Zároveň bylo mým cílem poukázat i na to, která ze společenských struktur je biopolitikou postižena nejvíce a jaké prostředky k tomu režim využívá. Hned v první podkapitole Utopické biopolitiky popisují, z jakého důvodu dochází k formování kategorie „život nehodných žití“. Tato kategorie představuje v mé práci jednu ze sociálních struktur. Do této struktury spadají lidé, kteří se před nástupem totalitarismu odlišovali v různých společenských aspektech. Například společenským původem. Často patřili k různým společenským vrstvám, lišili se i dosaženým vzděláním atd... V předcházejícím státním zřízení tedy mohli patřit ke zcela jiným strukturám. Avšak až s totalitárním režimem vzniká pojítka mezi těmito lidmi. Tímto pojítkem je něco, co dělá z těchto lidí jedince, jež režim považuje za nehodné a následně je různými způsoby vylučuje ze společnosti. To „něco“ může být etnická příslušnost, rasa, třídní příslušnost, genetická porucha, sexuální orientace apod... Tato struktura je pak totalitární biopolitikou zasažena nejvýrazněji. Jich se nejvíce týkají biopolitická opatření jakými jsou deportace, koncentrační tábory, eugenika, euthanasie a další.

Do druhé struktury patří lidé, kteří mají být základem ideální společnosti. Avšak i tito jedinci se mohou dostat do výše jmenované struktury a to dvěma způsoby. Nějakým svým činem anebo z rozhodnutí režimu, jež nemusí mít žádný logický ani pravdivý základ. Vidíme tedy, že příslušnost k této skupině může být jen krátkodobá a

může se změnit. Tuto situaci popisují v kapitole nesoucí název: Obětí režimu se může stát každý.

Poslední strukturou je pak vládnoucí vrstva. V případě totalitárních režimů do této vrstvy spadá většinou jen jeden člověk, který má ve svých rukou všechnu moc. On rozhoduje o veškerém dění a tím zároveň vytváří podobu těchto struktur.

Tyto struktury jsou společné všem totalitárním režimům. To, co se u jednotlivých režimů může odlišovat je ideologie. Ta bývá základním klíčem určujícím, které skupiny lidí mají být vyloučeny ze společnosti a které ne. Například pro sovětský svaz byla zásadní třídní příslušnost, kdežto v nacistickém Německu hrál důležitou roli rasový původ. Avšak i přes tyto ideologické rozdíly režimy často perzekvovaly podobné skupiny lidí.

Závěr

V první kapitole této bakalářské práce jsem se zaměřila na ideologie. Snažila jsem se stručně popsat vznik tohoto pojmu a jeho následný vývoj týkající se zejména změny v definování a vnímání tohoto termínu. Dále jsem se zabývala pouze ideologiemi totalitárních režimů a sledovala, jakou roli v nich hrají, jaký vliv mají na člověka a jak souvisí s fenoménem masového násilí a teroru.

Následně jsem přešla k hlavnímu tématu práce a to k hledání znaků utopické biopolitiky v totalitárních režimech. Stanovila jsem dva hlavní znaky této biopolitiky a to touhu totalitárních režimů vytvořit homogenní společnost, s čímž souvisí vznik kategorie „životů nehodných žít“. Druhým znakem je pak snaha o kontrolu reprodukce společnosti. U obou dvou znaků jsem se snažila hlavně poukázat na to, jaká konkrétní biopolitická opatření se pod nimi skrývají a jaký vliv mají tato opatření na život jedinců žijících v těchto režimech.

Ve třetí kapitole jsem se zabývala daným tématem z perspektivy transkulturní komunikace. Snažila jsem se tedy vysvětlit, jak souvisí totalitární biopolitika s tímto vysokoškolským oborem. Totalitární biopolitika otevírá hned několik transkulturních problematik. Všechny tyto problematiky jsem se snažila popsat a zároveň objasnit to, jak se daného oboru týkají.

Cílem této bakalářské práce bylo popsat, analyzovat a porovnat znaky biopolitiky vybraných totalitárních režimů 20. století. Zároveň jsem chtěla ukázat, jak se tato totalitární biopolitika dotýká životů lidí patřících k různým společenským skupinám. Abych celou problematiku adekvátně popsala a vysvětlila, zaměřila jsem se i na ideologie totalitárních režimů a na fenomén masového teroru a násilí, který je pro totalitární režimy charakteristický.

Vědoma jsem si však i určitých omezení práce. Znaky utopické biopolitiky jsem určovala na základě srovnávání čtyř totalitárních režimů. Z důvodu rozsahu práce jsem nebyla schopna jich popsat více. Aby však práce byla ještě přesnější a komplexnější bylo by nutné porovnat více totalitárních režimů. Nabízí se nám tedy i možnost dalšího zkoumání, jež by bylo obsáhlejší a zahrnovalo v sobě větší počet zkoumaných totalitárních režimů. Jakýmsi druhým omezením práce je fakt, že některé z režimů, které jsem porovnávala, dodnes existují. Z tohoto důvodu je obtížnější získat o nich pravdivé a ověřené informace, protože tyto režimy si všechny údaje upravují tak, jak se jim to zrovna hodí a zároveň veškeré pravdivé informace skrývají nejen před okolním světem,

ale i svými občany. Veškeré údaje o těchto režimech pak můžeme získávat jen z výpovědí očitých svědků, či ze satelitních snímků. Avšak i přes tato jakási omezení si myslím, že byl cíl práce naplněn.

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní zdroje

- AGAMBEN, Giorgio. *Prostředky bez účelu: poznámky o politice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. ISBN 80-86429-24-5.
- APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Praha: Beta-Dobrovský; Plzeň: Ševčík, 2004. ISBN 80-7291-116-3 (J. Ševčík); 80-7306-152-X (Beta-Dobrovský).
- ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: Oikoymenh, 1996. ISBN 80-86005-13-5.
- ARON, Raymond. *Demokracie a totalitarismus*. 2.vyd. Brno: Atlantis, 1993. ISBN 80-7108-064-0.
- BABEROWSKI, Jörg. *Rudý teror: dějiny stalinismu*. Praha: Brána, 2004. ISBN 80-7243-216-8.
- BALÍK, Stanislav a Michal KUBÁT. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-89-6.
- BESANÇON, Alain. *Nemoc století: komunismus, nacismus a holocaust*. Praha: Themis, 2000. ISBN 80-85821-89-3.
- BUTLER, Rupert. *Nástroje stalinského teroru*. Praha: Svojtka & Co, 2010. ISBN 978-80-7352-602-3.
- CORNWELL, John. *Hitlerovi vědci*. Praha: BB/art, 2005. ISBN 80-7341-491-0.
- Devět komentářů ke komunistické straně*. Mountain View: Broad Press, 2005. ISBN 1-932674-26-8.
- GEYER, Michael a Sheila FITZPATRICKOVÁ. *Za obzor totalitarismu*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2035-2.
- GUTMANN, Ethan. *Jatka: masové vraždy, odebrání orgánů a čínské řešení problémů s disidenty*. Brno: CPress, 2015. ISBN 978-80-264-0893-2.
- HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-137-3.
- CHLEVŇUK, Oleg Vital'jevič. *Historie gulagu: od kolektivizace do "velkého teroru"*. Praha: BB/art, 2008. ISBN 978-80-7381-462-5.
- LITERA, Bohuslav. *"Druhá revoluce": stalinská transformace Sovětského svazu 1928-1934*. Praha: Dokořán, 2013. ISBN 978-80-7363-567-1.

PAUL, Ellen Frankel. *Totalitarianism at the crossroads*. New Brunswick: Transaction Books, 1990. ISBN 0-88738-351-3.

PROCTOR, Robert N. *Rasová hygiena: lékařství v době nacismu*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1763-5.

SOFSKY, Wolfgang. *Řád teroru: koncentrační tábor*. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-7203-818-4.

SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0337-3.

STANKIEWICZ, Władysław Józef. *Hledání politické filosofie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-086-1.

ŠLESINGEROVÁ, Eva. *Imaginace genů*. Praha-Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Masarykovou univerzitou, 2014. ISBN 978-80-7419-146-6 (Sociologické nakladatelství); 978-80-210-6097-5 (Masarykova univerzita).

VODIČKA, Vladimír. *Kritika liberálního rozumu: Guvernamentalita Michela Foucaulta*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4184-9.

Internetové zdroje

Amnesty International: Pracovní tábory v KLDŘ se rozrůstají. In Česká televize [online]. 2013 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1060755-amnesty-international-pracovni-tabory-v-kldr-se-rozrustaji>

Čína před více než rokem dovolila párům dvě děti. A hlásí rekordní porodnost. In Česká televize [online]. 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2021361-cina-pred-vice-nez-rokem-dovolila-parum-dve-deti-a-hlasi-rekordni-porodnost>

Čína reformuje ve velkém, ruší pracovní tábory a povolí druhé dítě. In Idnes.cz [online]. 2013 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/cina-rusi-politiku-jednoho-ditete-drd-/zahranicni.aspx?c=A131115_130525_zahranicni_mlb

China ends one-child policy after 35 years. In The Guardian [online]. [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/29/china-abandons-one-child-policy>

Fertility revolution in China. In IDRC Digital Library [online]. [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <https://idl-bnc-idrc.dspacedirect.org/handle/10625/22554>

FITZPATRICK, L. *A Brief History of China's One-Child Policy*. In TIME [online]. 2009 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1912861,00.html>

Jatka za mřížemi. Publicista líčí byznys s orgány vězňů v Číně. In Idnes.cz [online]. [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-ethanem-gutmannem-djw-/zahranicni.aspx?c=A150223_185245_zahranicni_zt

Útěk z Tábora č. 14. Zpověď jediného člověka, který utekl z lágru v KLDR. In Lidovky.cz [online]. [cit. 2017-11-08]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/utek-z-tabora-c-14-zpoved-jedineho-cloveka-ktery-utekl-z-lagru-v-severni-koreji-18m-/kultura.aspx?c=A130817_220015_ln_kultura_hm